

worldwise europe
studie o koherenci politik pro rozvoj

8 PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ NA PODPORU KOHERENCE POLITIK PRO ROZVOJ

Zkratky a akronymy

— ADLI	Rozvojová zemědělská industrializace	— MVRO	Slovenská platforma mimovládních rozvojových organizací
— AKÜ	Estonský kulatý stůl pro rozvojovou spolupráci	— MZV	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
— CNCD-11.11.11.	Belgické národní centrum pro rozvojovou spolupráci	— NNO	Nevládní neziskové organizace
— CoMiDe	Iniciativa pro migraci a rozvoj	— ODA	Oficiální rozvojová pomoc
— CONAPAC	Národní federace zemědělských výrobců v Kongu (National Federation of Agricultural Producers in Congo)	— OECD DAC	Výbor OECD pro rozvojovou spolupráci
— CONCORD	Evropská konfederace NNO pro humanitární pomoc a rozvoj	— OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
— CRPE	Rumunské centrum pro evropskou politiku	— OHADA	Organizace pro harmonizaci obchodního práva v Africe
— ČRA	Česká rozvojová agentura	— OHCHR	Úřad vysokého komisaře pro lidská práva
— EEAS	Evropská služba pro vnější činnost	— OSN	Organizace spojených národů
— EHP	Evropský hospodářský prostor	— PCD	Koherence politik pro rozvoj
— EK	Evropská komise	— SLOGA	Slovinská globální akce
— EU	Evropská unie	— SNNPR	Region jižních národů, národností a lidu
— EUR	Jednotná evropská měna euro	— UK	Spojené království Velké Británie a Severního Irsku
— EURODAD	Evropská síť NNO zabývajících se oddlužením a rozvojem	— UNFPA	Populační fond OSN
— FAO	Organizace OSN pro výživu a zemědělství	— UNGEI	Iniciativa OSN pro vzdělání žen a dívek
— FEC	Federace konžských podniků	— UNHCR	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
— FOND	Rumunská federace nestátních rozvojových organizací	— UNICEF	Dětský fond OSN
— FoRS	České fórum pro rozvojovou spolupráci	— UNIFEM	Rozvojový fond OSN pro ženy
— FSF	Financování rychlého zahájení	— UN-Women	Organizace OSN pro rovnost pohlaví a posílení práv žen
— FTC	Farmářská tréninková centra	— USD	Americký dolar
— HAND	Maďarská asociace neziskových organizací pro rozvoj a humanitární pomoc	— VECO	Belgická NNO Vredeseilanden
— HDP	Hrubý domácí produkt	— VP	Východní partnerství
— IFAD	Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj	— WTO	Světová obchodní organizace
— ILC	Mezinárodní zemědělská koalice	— WWE	World-Wise Europe
— ILUC	Nepřímé změny ve využívání půdy	— WWF	Světový fond na ochranu přírody
— KDR	Konžská demokratická republika	— ZRS	Zahraniční rozvojová spolupráce
— LIC	Země s nízkými příjmy		
— MDGs	Rozvojové cíle tisíciletí		
— MIC	Země se středními příjmy		
— MiFiD	Směrnice o trzích finančních nástrojů		
— MMF	Mezinárodní měnový fond		
— MTVSZ	Přátelé země Maďarsko		

Úvod

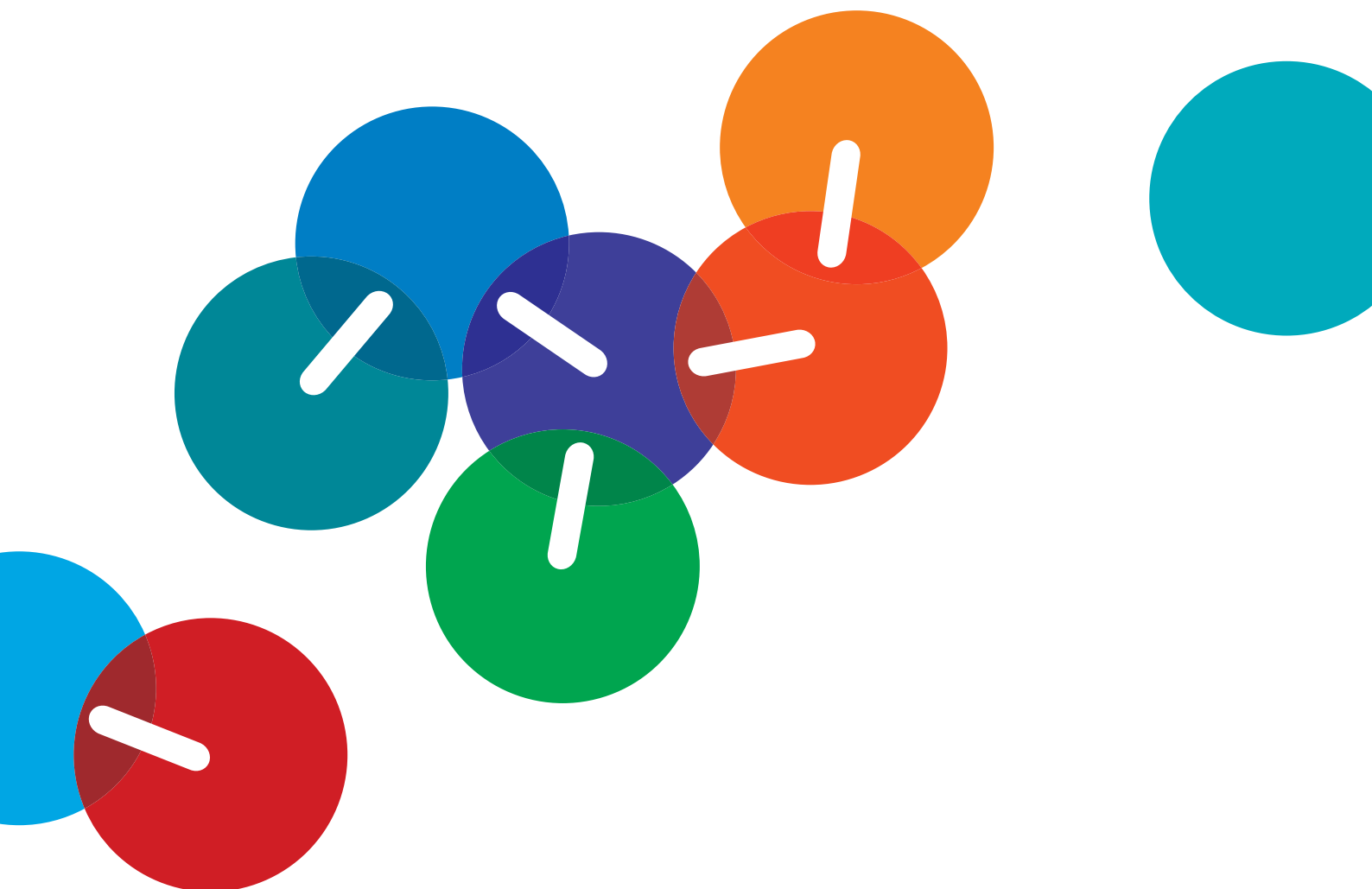
Předkládaná studie je první kolektivní publikací, která vznikla v rámci projektu **World-Wise Europe: Koherentnější Evropa pro spravedlivější svět**. Na této iniciativě, která byla zahájena v únoru 2013, spolupracuje devět národních platform nevládních neziskových organizací (NNO) věnujících se rozvojové spolupráci, a to z Belgie, České republiky, Estonska, Francie, Maďarska, Polska, Rumunska, Slovenska a Slovinska, a také evropská síť NNO zabývajících se oddlužením a rozvojem (EURODAD). Partneři projektu usilují o celkové posílení veřejné i politické podpory pro koherenci politik pro rozvoj (PCD), která je jedním z klíčových faktorů pro odstraňování extrémní chudoby ve světě.

Analýza předkládá konkrétní případové studie z osmi zemí, které jasně ukazují propojenost mezi rozvojovou spoluprací a ostatními (nerozvojovými) politikami a důležitost jejich koordinace. Uvedené příklady ilustrují, jak nekoordinovaný vznik strategií a politik v oblastech, které se přímo netýkají rozvoje (například migrace nebo politika na podporu biopaliv), může vést k podryvání dosažení cílů rozvojové spolupráce. U všech zde uváděných případů z jednotlivých zemí je nejdříve nastíněn národní kontext pro rozvojovou spolupráci včetně institucionálního a právního rámce. Následuje příklad konkrétního rozvojového projektu podporovaného NNO či vládou a krátký rozbor toho, jak jsou cíle projektu ovlivňovány dalšími politikami (v oblasti migrace a azylu, zemědělství či energetiky), a to jak na národní, tak na evropské úrovni.

- Příklad z **Estonska** dokládá, že silně konzervativní politika vůči žadatelům o azyl je v přímém rozporu se zaměřením rozvojových programů na ochranu lidských práv. Tyto programy jsou navíc často zacíleny právě na ty země, ze kterých přichází značná část žadatelů o azyl.
- V **Rumunsku** bylo 20 % celkového rozpočtu oficiální rozvojové pomoci (ODA) pro rok 2012 použito na financování stipendií umožňujících migrantům studium v Rumunsku. Ta však nejsou přidělována na základě potřeb partnerské země. Zároveň nebyla vyvinuta žádná snaha o posouzení rozvojové hodnoty těchto stipendií pro danou partnerskou zemi.
- **Slovensko** podporuje drobné zemědělce v některých částech Keni a přispívá ke zlepšení potravinové bezpečnosti, ačkoliv se zároveň podílí na politice Evropské unie týkající se mezinárodního obchodu a biopaliv, která má negativní vliv na rozvojové cíle.

- Příklad z **Polska** ukazuje, jak vládní politika týkající se klimatu poškozuje snahy bojovat se změnou klimatu, což je pro rozvojové země zcela zásadní otázka.
- **Česká republika** na jednu stranu skrze rozvojovou spolupráci podporuje udržitelnou obživu drobných zemědělců v Etiopii, ale na straně druhé je její přístup k biopalivům součástí unijní politiky na podporu biopaliv, která doposud nebyla konstruktivně změněna tak, aby dokázala zabránit vzrůstajícím spekulacím ohledně půdy v rozvojových zemích a zabránila nepřímým změnám ve využívání půdy (tzv. ILUC).
- Ve **Slovinsku** jsme odhalili nedostatečné mechanismy zajišťující jednotnost migrační a rozvojové politiky, ačkoliv je jejich vzájemná provázanost zcela zjevná, neboť jsou shodně zacíleny na západní Balkán.
- Zájem **Maďarska** na posílení domácí produkce biopaliv je ve zřejmém rozporu s potřebou zastavit rozšiřování výroby a využívání biopaliv, které vede k růstu cen potravin, závažným ekologickým problémům, hladu a zabírání půdy v rozvojových zemích.
- **Belgický** ministr zahraničí aktivně lobboval u konžské vlády za změnu zákonů o zemědělství s cílem podpořit belgické hospodářství spíše než rozvoj konžského zemědělství, což je prioritou belgické rozvojové spolupráce.

Na základě výše uvedených analýz, zkušeností a práce NNO na poli rozvojové spolupráce předkládá studie několik konkrétních námětů k posílení PCD vládám zemí, které byly předmětem studie. Ty by měly být vnímány jako doplněk nedávné analýzy Evropské konfederace nevládních neziskových organizací pro rozvojovou spolupráci a humanitární pomoc (CONCORD), která se zaměřila na problematiku PCD v evropském kontextu a obsahuje doporučení na evropské úrovni¹.

Obsah

<hr/> Estonská případová studie /	7
AKÜ (estonská platforma) ve spolupráci s Estonskou radou pro uprchlickví	
<hr/> Rumunská případová studie /	11
FOND (rumunská platforma)	
<hr/> Slovenská případová studie /	15
MVRO (slovenská platforma)	
<hr/> Polská případová studie /	21
Grupa Zagranica (polská platforma)	
<hr/> Česká případová studie /	25
FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci (česká platforma)	
<hr/> Slovinská případová studie /	29
SLOGA (slovinská platforma)	
<hr/> Maďarská případová studie /	33
HAND (maďarská platforma)	
<hr/> Belgická případová studie /	39
CNCD-11.11.11 (belgická platforma)	
<hr/> Obecná zjištění a závěr /	43
CNCD-11.11.11 a Eurodad	

Estonská případová studie² /

Rozvojová a azylová politika Estonska

Estonsko poskytuje rozvojovou pomoc již 15 let. Nejdůležitějšími partnery jeho bilaterální rozvojové spolupráce jsou Afghánistán a Gruzie. Estonsko dále působí i v Arménii, Bělorusku, Moldavsku, na Ukrajině a v zemích dalších regionů (převážně Středního východu). Estonsko klade v partnerských zemích ZRS silný důraz na prosazování demokratické právní společnosti a respektování lidských práv. Afghánistán a Gruzie jsou i na prvních příčkách v počtu žádostí o azyl z rozvojových zemí do Estonska. Jen velmi málo těchto žádostí však bylo vyřízeno kladně. To svědčí o jasném rozporu mezi rozvojovou a migrační politikou. Estonsko na jednu stranu podporuje demokracii a chrání lidská práva skrze rozvojovou spolupráci, na stranu druhou však zaujímá velmi konzervativní postoj vůči žadatelům o azyl, kteří z partnerských zemí uprchli z důvodu perzekucí nebo odírání základních práv a svobod.

Estonsko, jako poskytovatel rozvojové pomoci, vždy soustředilo většinu svých zdrojů na rozvoj demokracie, podporu právního řádu a prosazování ochrany lidských práv. Význam těchto témat byl rovněž jasně vyjádřen v základním dokumentu estonské ZRS – ve Strategii rozvojové spolupráce a humanitární pomoci³, který jmenuje šest hlavních oblastí estonské ZRS, určuje sedm prioritních partnerských zemí pro bilaterální ZRS (Afghánistán, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina) a ujasňuje základní hodnoty a principy rozvojových činností Estonska. Lidská práva, rovnost pohlaví a péče o životní prostředí byly prohlášeny za základní hodnoty estonské rozvojové spolupráce.

V letech 2013–2015 je Estonsko rovněž členem Rady pro lidská práva OSN. Ministerstvo zahraničí prohlásilo, že podpora lidských práv, demokracie a právního řádu patří mezi priority zahraniční politiky země. Zvláštní důraz je kladen na ochranu práv žen, dětí a domorodého obyvatelstva jakožto nejzranitelnějších skupin, které se nejnáze stávají obětí diskriminace⁴. Je pozitivní, že se tato priorita promítla do estonské rozvojové spolupráce a humanitárních aktivit. Estonsko pravidelně a dobrovolně přispívá Úřadu vysokého komisaře OSN pro lidská práva (OHCHR), Organizaci OSN pro rovnost pohlaví a posílení práv žen (UN-Women), Dětskému fondu OSN (UNICEF), Populačnímu fondu OSN (UNFPA), Rozvojovému fondu OSN pro ženy (UNIFEM), Iniciativě OSN pro vzdělávání dívek (UNGEI), Stálému fóru OSN pro otázky domorodých obyvatel a dalším nadacím.

Estonský přístup k PCD

Estonsko nemá zvláštní legislativu týkající se PCD. Národní strategie rozvojové spolupráce a humanitární pomoci však jasně říká, že v zájmu podpory rozvojové spolupráce usiluje Estonsko o zvýšení politické koherence mezi oblastmi obchodu, bezpečnosti, výzkumu a vývoje, životního prostředí, zemědělství a migrace. Stejně tak usiluje i o spolupráci mezi institucemi, které tuto politiku vytvářejí. Tento záměr byl dále potvrzen ustanoveními o podpoře různých dohod a iniciativ na úrovni EU a OECD.

Národní strategie ZRS navíc zahrnuje zvláštní finanční opatření zajišťující koherentní postoj Estonska při vytváření dalších politických oblastí, které ovlivňují rozvojovou spolupráci (jako například obchodní politika). V důsledku tohoto opatření však Estonsko dosud poskytlo pouze finance na zaplacení členského příspěvku (10 000 EUR) mezinárodní organizaci La Francophonie.

Azylová politika Estonska

Estonsko poskytuje uprchlíkům mezinárodní ochranu téměř stejně dlouhou dobu, jako poskytuje rozvojovou pomoc. V roce 1997 se Estonsko připojilo k Úmluvě OSN o postavení uprchlíků (1951) a k Protokolu o právním postavení uprchlíků (1967). Od té doby obdrželo celkem 439 žádostí o azyl⁵, z nichž přibližně polovina byla podána během posledních tří let. To znamená, že závažnost tohoto tématu rapidně roste.

V průběhu let bylo největší množství žádostí o azyl podáno občany Gruzie (63 osob), Ruska (58) a Afghánistánu (36). Syřané (21), Bělorusové (20) a Arméni (17) jsou nicméně také poměrně silně zastoupeni. Není bez zajímavosti, že země Východního partnerství EU a Afghánistán jsou rovněž prioritními partnery estonské rozvojové spolupráce. V důsledku nedávných událostí v Sýrii vyčlenilo Estonsko značnou část své humanitární pomoci pro syrské uprchlíky.

Statistiky a zpětná vazba od organizací pracujících s uprchlíky však zároveň ukazují, že estonská politika vůči lidem žádajícím o azyl z důvodu perzekuce či ohrožení života je silně konzervativní.

Od roku 1977 poskytlo Estonsko ochranu celkem 89 osobám (včetně 18 členů rodiny). Azyl byl například nabídnut pouze dvěma Arménům, třem Gruzincům a šesti Bělorusům, což představuje pouhých 10 % všech žadatelů z těchto zemí. Kladně byla vyřízena přibližně polovina žádostí občanů Afghánistánu. K dnešnímu dni byla přijata každá osmá syrská žádost o azyl podaná v roce 2013. Celkově je Estonsko zemí s nejnižším počtem přijatých uprchlíků v EU.

Výroční zpráva o lidských právech vypracovaná Estonským centrem pro lidská práva⁶ navíc ukazuje, že vláda není ve věci žadatelů o azyl, kteří již pobývají na území Estonska, příliš proaktivní. Během jejich pobytu v přijímacím centru (a to i poté, kdy je jim nabídnuta mezinárodní ochrana) je většina podpůrných služeb nabízena organizacemi občanské společnosti na základě projektů. Podíl vlády na těchto aktivitách spočívá převážně v tom, že některé z nich financuje. V přijímacím centru situovaném na odlehlém místě čelí žadatelé o azyl problémům týkajícím se přístupu k práci i vzdělávání, limitované právní pomoci, dostupnosti jazykových kurzů a základních informací o praktickém životě v Estonsku. Neexistuje žádná zvláštní metoda, jak zacházet s mladistvými bez doprovodu, kteří požádají o azyl. Jako vážný problém byla navíc označena i neochota orgánů místní správy spolupracovat s osobami, kterým Estonsko poskytlo mezinárodní ochranu, na hledání ubytování či jejich integraci do společnosti.

Současná směrnice EU o podmínkách přijímání nařizuje členským zemím, aby po jednom roce pobytu umožnili žadatelům o azyl pracovat. Zatímco mnoho členských zemí nastavilo čekací lhůty na méně než šest měsíců nebo je úplně zrušilo, Estonsko přijalo maximální možnou lhůtu, a vlastně tak zamezilo žadatelům o azyl jakkoliv pracovat.

Konzervativní povahu estonské azylové politiky je možno vidět také v jeho neochotě spolupracovat na znovuusídlení uprchlíků, jejich přemístování v rámci EU a poskytování humanitární pomoci lidem v nouzi. Neochota účastnit se programů pro znovuusídlování uprchlíků řízených UNHCR je stále zjevnější a problematičtější zejména v kontextu zesíleného přílivu uprchlíků ze Sýrie i závazků, které učinily ostatní členské země EU.

Nekoherentní rozhodnutí

To, že Estonsko zaměřilo značnou část své rozvojové spolupráce a zahraniční politiky na ochranu a propagaci lidských práv a svobod, je jistě chvályhodné. Jeho azylová politika však k těmto cílům nepřispívá, což je problematické. Silně konzervativní politika Estonska ve vztahu k poskytování mezinárodní ochrany žadatelům o azyl, kteří o ni požádají z důvodu zřejmého porušování svých práv, není koherentní ani s jeho politikou rozvojové spolupráce, ani s jeho obecným přístupem k lidským právům.

Na druhou stranu, vysocí političtí představitelé Estonska opakovaně činí prohlášení na podporu ochrany života a důstojnosti všech lidí na celém světě. Podpora mnohostranných organizací a humanitárních misí, které podporují uprchlíky, tento závazek dále potvrzují. Nicméně zatímco mnohé státy spíše rozšiřují kritéria tak, aby zahrnovala i další humanitární důvody pro

poskytnutí ochrany, Estonsko vnímá Ženevskou dohodu i definice podpůrné ochrany jen velmi zúženě. Přestože vyhledat útočiště před perzekucí je nezpochybnitelné lidské právo, které by měli mít všichni jedinci bez ohledu na svůj původ, Estonsko není otevřenější ani vůči uprchlíkům ze zemí, které patří mezi prioritní země jeho ZRS.

Tento konzervativní přístup k uprchlíkům je zvláště nepochopitelný, uvážíme-li, že ostatní země přijaly v těžkých obdobích 20. století mnoho uprchlíků z Estonska. Desetitisíce Estonců mají osobní zkušenost s uprchlictvím nebo znají někoho, kdo byl v průběhu první či druhé světové války nucen opustit zemi. Dobrým příkladem je sám estonský prezident Toomas Hendrik Ilves, jenž se narodil ve Stockholmu v rodině estonských uprchlíků, kteří po druhé světové válce utekli ze Sověty ovládaného Estonska.

Závěr a podněty pro zajištění větší koherence politik pro rozvoj

Přestože se estonské ministerstvo zahraničí přímo zabývá rozvojovými zeměmi, nemělo by být zajišťování koherence mezi rozvojovou a uprchlickou politikou pouze jeho zodpovědností. Fakt, že již úspěšně podporuje rozvojové země v oblastech, které jsou v jeho kompetenci, naopak dokazuje, že by tuto zodpovědnost mělo převážně ministerstvo sociálních věcí a ministerstvo vnitra.

Ke zvýšení koherence estonské uprchlické a rozvojové politiky a zlepšení kvality života i bezpečnosti žadatelů o azyl by ze strany estonské vlády vedly následující kroky:

- Zahájení monitorovací činnosti na estonských hranicích ve spolupráci s UNHCR a Estonským centrem pro lidská práva, což by přispělo k zajištění řádného průběhu podávání žádostí o azyl ve shodě s estonskou azylovou politikou i mezinárodními závazky.
- Zapojení do programů znovuúsídlení uprchlíků řízených UNHCR, zejména ze zemí, které jsou prioritními partnery estonské rozvojové spolupráce (např. afghánští uprchlíci v Pákistánu a Íránu), nebo těch, kteří jsou ohroženi válkou (např. Sýrie).
- Zajištění souladu estonské legislativy s evropskými směnicemi a mezinárodně uznávanou praxí. V průběhu navrhování zákonů je klíčové konzultovat jak s NNO, které jsou úzce spjaty s relevantními tématy, tak s UNHCR.
- Zlepšení služby poskytované žadatelům o azyl v přijímacím středisku i mimo něj, přičemž zvláštní pozornost by měla být věnována postavení žen a mladistvých bez doprovodu.
- Vyvinutí komplexní metodiky pro analýzu a zajištění koherence rozvojových cílů a jiných politických oblastí.

Rumunská případová studie

Národní kontext PCD

Rozvojová spolupráce Rumunska je zaměřena na několik zeměpisných oblastí: východní sousedy (Moldavsko – prioritní země a hlavní příjemce rumunské ODA, Gruzie, Arménie, Ázerbájdžán), severní Afriku (Egypt, Tunisko, Libye) a Střední východ (Palestinská autonomní území, Irák a Afghánistán)⁷. Co se současných priorit týče, Národní strategie mezinárodní rozvojové spolupráce, přijatá v roce 2006, uvádí vzdělání a kariérní rozvoj / zaměstnanost jako oblasti podporované oficiální rumunskou rozvojovou pomocí⁸. Podle nejnovější Národní zprávy o ODA, vydané v listopadu 2013, byli hlavními příjemci rumunské pomoci v roce 2012 Moldavsko a Tunisko. Většina této pomoci spočívala v poskytování stipendií studentům z těchto zemí⁹. V tomto konkrétním případě zde nicméně panuje určitá inkoherece mezi národní politikou (vzdělávání a migrace) a rozvojovými cíli i jisté strukturální problémy (nedostatečné mechanismy pro vyhodnocování budoucího vývoje a nedostatek dokumentů týkajících se strategie země), jak ostatně uvidíme níže.

Co se týče prosazování PCD v Rumunsku, Přehled systémů PCD v členských zemích EU, vydaný letos společně se zprávou „Spotlight Report¹⁰“ konfederace CONCORD, udává, že se Rumunsko zavázalo uvést PCD do praxe a disponuje mechanismy, které to umožňují¹¹. PCD je zmíněna v Národní strategii rozvojové pomoci jako základní princip, který musí být respektován a brán v potaz při zavádění politiky oficiální ZRS¹². Navíc má Rumunsko Konzultační radu, což je meziresortní orgán, jehož úkolem je zajišťovat spolupráci mezi

jednotlivými ministerstvy a koherenci národní politiky s rozvojovými cíli. V Konzultační radě je spolu s dalšími zúčastněnými stranami zastoupen i FOND. Rumunsko navíc přispívá jednou za dva roky do zprávy EU o PCD. PCD však není dostatečně prezentována jako mezisektorový problém. Ani její přínosy v oblasti efektivnosti ZRS a příspěvní k dosažení Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs) nejsou dostatečně zdůrazňovány. Rumunská strategie PCD navíc nedisponuje kontrolními ukazateli, které by zajistily její řádnou implementaci.

Migrace a vzdělávání: stipendia pro zahraniční studenty z rozvojových zemí

Náklady na ODA vykazuje především rumunské ministerstvo školství. Tyto náklady mají podobu stipendií a další finanční pomoci udílené občanům zemí, které splňují požadavky pro čerpání ODA. Dosahují zhruba 20 % všech prostředků vynaložených na ODA v rámci Rumunska. V roce 2012 udělilo ministerstvo školství stipendia Moldavsku, Tunisku, Srbsku, Ukrajině, Albánii, Maroku, Sýrii, Turecku a dalším zemím. Většina těchto prostředků (12 789 589,09 EUR – 58 %) byla poskytnuta studentům z Moldavska, druhé místo zaujali studenti z Tuniska (1 200 927,96 EUR – 5 %)¹³. Stipendia však nejsou přednostně nabízena studentům z partnerských zemí. Jejich rozdělování probíhá na základě seznamu zemí přijímajících ODA, vypracovaného OECD¹⁴. To vysvětluje, proč se na třetí pozici v počtu přidělených stipendií (1 012 596,05 EUR)¹⁵ umístilo Srbsko, ačkoliv již není prioritní partnerskou zemí. Podle vládního usnesení č. 288/1933 uděluje stipendia občanům třetích zemí několik institucí: ministerstvo zahraničí, ministerstvo obchodu a ministerstvo školství. Usnesení uvádí, že stipendia jsou udělována v souladu se zájmy rumunské zahraniční politiky¹⁶. Ministerstvo zahraničí má například právo udělit v letech 2014–2015 85 stipendií. Tato stipendia pokrývají školné, náklady na ubytování a finanční pomoc studentům v rozmezí 65 až 85 EUR na studenta. Ministerstvo zahraničí navíc ustanovilo následující prioritní oblasti vzdělávání: politická a administrativní studia, pedagogická studia, rumunská kultura a civilizace, žurnalistika, technická studia, ropa a plyn, zemědělství, veterinární medicína, architektura a umění¹⁷. Není však zřejmé, jakým způsobem byly tyto prioritní oblasti nastaveny: na základě analýzy potřeb těchto rozvojových zemí, nebo snad na základě potřeb rumunského trhu práce?

Nekoherentní prvky rumunské politiky v oblasti rozvoje

ODLIV MOZKŮ A NEDOSTATEK STRATEGICKÉHO PLÁNOVÁNÍ A KONTROLY

První příklad inkoherence se týká stipendií nabízených studentům z Moldavska, kteří po dokončení studií buď zůstávají v Rumunsku, nebo odcházejí dále na západ, což je příčinou odlivu mozků ze země jejich původu. Přestože dopad této skutečnosti může být značný, neexistuje žádná veřejná zpráva o počtu moldavských studentů, kteří se nevrátili do země svého původu. Nebyl proveden ani žádný průzkum dopadu stipendií na rozvoj této partnerské země. Podle zprávy vydané Rumunským centrem pro evropskou politiku (CRPE) uvádějí moldavští studenti následující důvod svého rozhodnutí nevrátit se zpět do země původu (osobní důvody nebyly brány v potaz): skutečnost, že tituly získané v Rumunsku (většinou v oblasti politických a administrativních studií, mezinárodních vztahů, marketingu a propagace či psychologie) nemají na moldavském trhu práce¹⁸ uplatnění. Pokud navíc vnímají moldavští studenti program rumunských stipendií kladně, lze očekávat, že se moldavské univerzity budou cítit rumunskou politikou v této oblasti znevýhodněny. Podle představitelů moldavských univerzit a úředníků moldavského ministerstva školství ovlivňuje značný počet studentů odcházejících do Rumunska moldavský vzdělávací systém. Někteří z nich navíc zpochybňují důvody pro udělování těchto stipendií. Ty jsou v jejich očích spíše pokusem přilákat moldavské občany na rumunský trh práce než snahou o podporu rozvoje Moldavska¹⁹.

NESNADNÝ PŘÍSTUP KE VZDĚLÁNÍ

Další příklad inkoherence se týká zahraničních studentů medicíny, z nichž většina přichází ze severní Afriky – zejména z Tuniska (1164 zapsaných studentů v roce 2012)²⁰. Po dokončení šestiletého studia medicíny musejí studenti absolvovat stáž v nemocnici (předatestační přípravu), kde získají praktické lékařské zkušenosti. Vládní prohlášení č. 22/2009 však říká, že na rozdíl od občanů EU/EHP nemohou zahraniční studenti využívat těchto stáží, aniž by platili zvláštní poplatky²¹. Ty pak často dosahují značné výše. Na lékařské univerzitě v Iași²² například činí 7700 EUR ročně. Pro zahraniční studenty ze zemí mimo EU je navíc velmi těžké dostat v Rumunsku zaměstnání, což spolu s poplatky za stáž činí jejich situaci ještě složitější. Podle vládního usnesení č. 194/2002 o režimu pro cizince v Rumunsku²³ a vládního usnesení č. 56/2007²⁴ si musejí cizinci s dočasným povolením k pobytu z důvodu studia opatřit pracovní povolení (což stojí jak žadatele, tak jeho zaměstnavatele značné úsilí – viz odstavec „Obtížný přístup na trh práce“) a mohou pracovat pouze na částečný úvazek.

Proto je pro tyto studenty velmi obtížné zvýšit své příjmy, aby byli schopni vyrovnat se s finančními nároky stáže. V důsledku toho mnoho studentů, kteří dokončili studia medicíny v Rumunsku, míří do za získáním praktických zkušeností z oboru dále do západní Evropy²⁵.

OBTÍŽNÝ PŘÍSTUP NA TRH PRÁCE

Přístup cizinců na rumunský trh práce je regulován vládním ustanovením č. 56/2007, které se týká přijetí do zaměstnání a vyčlenění cizinců na rumunském teritoriu, a zákonem č. 157/2011, jenž upravuje a doplňuje některé normativní akty týkající se režimu pro cizince v Rumunsku²⁶.

Dle této legislativy je množství pracovních povolení, která mohou být cizincům udělena, stanoveno každý rok na základě rozhodnutí vlády. Cizinci, kteří se ucházejí o zaměstnání v Rumunsku, musejí splnit všechny následující podmínky²⁷. Volná pracovní místa nemohou být obsazena občany Rumunska či EU/EHP; uchazeč splňuje podmínky týkající se profesní kvalifikace a zkušeností v daném oboru a disponuje platným pracovním povolením; kandidát musí prokázat, že je zdravotně způsobilý k výkonu aktivit vyžadovaných daným zaměstnáním a má čistý trestní rejstřík; počet pracovních povolení na daný rok stanovený vládou nebyl dosud překročen; zaměstnavatel odvedl všechny povinné příspěvky do státního rozpočtu; zaměstnavatel skutečně vykonává činnost, v rámci které bylo o pracovní

povolání požádáno; zaměstnavatel nesmí být postihován za nehlášenou práci. Pracovní povolení je uděleno Generálním inspektorátem pro přistěhovalectví na základě žádosti zaměstnavatele, pokud dodá veškeré potřebné dokumenty²⁸. Vyřízení těchto dokumentů představuje jak pro zaměstnavatele, tak pro budoucího zaměstnance velmi náročný, zhruba 6měsíční proces. Zaměstnavatel navíc musí zaplatit více než 500 EUR na daních a strávit několik dní obcházením různých veřejných institucí, které výše zmíněné dokumenty vydávají. Pracovní povolení platí pouze jeden rok a může být prodlouženo, má-li zaměstnanec u stejného zaměstnavatele uzavřenu pracovní smlouvu na dobu neurčitou. V takovém případě mu je prodlouženo povolení k pobytu v Rumunsku za účelem pracovní činnosti (k jehož získání musí zaměstnavatel vyplnit další formuláře)²⁹. Pokud je však cizinec „vysoce kvalifikovaným pracovníkem“, je postup získání pracovního povolení jednodušší. Zákon nicméně stanovuje, že plat pracovníků této kategorie se musí rovnat nejméně čtyřnásobku průměrné hrubé mzdy. Tento požadavek je zcela absurdní vzhledem ke skutečnosti, že ani rumunští zaměstnanci, kteří splňují kritéria vysoce kvalifikovaných pracovníků, nemají takto vysoké platy³⁰. Za těchto podmínek přirozeně mnoho zaměstnavatelů odmítá cizince zaměstnávat nebo je zaměstnávají načerno. Pak samozřejmě nejsou chráněna práva zaměstnance na odpovídající plat, bezpečné pracovní prostředí, zdravotní pojištění a podobně.

Závěr a podněty pro zajištění větší koherence politik pro rozvoj

- Vypracovat dokumenty národní strategie, které by zajistily, že stipendia v rámci ODA budou přednostně udělována studentům z partnerských zemí. Tyto národní strategické dokumenty by měly rovněž vyžadovat zohledňování potřeb partnerských zemí na úrovni vzdělávacího systému i trhu práce tak, aby nabízené vzdělání vyplňovalo mezery v rozvoji dané země. Navíc by tyto dokumenty měly ustanovit kontrolní mechanismy, které by zkoumaly uplatnění a pohyb studentů po dosažení titulu. Stejně tak by měly být zajištěny pravidelné analýzy dopadu stipendií na danou rozvojovou zemi.
- Konzultační rada by měla věnovat dostatek času zlepšení spolupráce mezi ministerstvem školství a ministerstvem zahraničí tak, aby bylo dosaženo efektivního řízení programu stipendií a jeho souladu s rumunskou politikou rozvojové spolupráce.
- Změnit zákon, aby umožňoval cizincům ze zemí mimo EU po ukončení studia medicíny bezplatně absolvovat interní stáže.

Slovenská případová studie

Slovenský národní kontext PCD

Systém slovenské ZRS byl zaveden v roce 2003. O deset let později, v roce 2013, bylo Slovensko uznáno jako zodpovědný partner rozvojové spolupráce, když se stalo členem výboru OECD pro rozvojovou spolupráci. V tomto období byl kladen důraz na efektivitu rozvojové spolupráce. Počet partnerských zemí byl redukován z důvodu posílení dlouhodobých partnerství s cílovými zeměmi. Jednou ze tří programových zemí střednědobé strategie oficiální rozvojové spolupráce SR v období 2009–2013 i 2014–2018 je Keňa. Několik slovenských NNO a univerzit zde působí již déle než 18 let.

Koherence politik pro rozvoj je součástí slovenského zákona o ODA³¹. Zodpovědnost za koordinaci potřebnou pro sjednocování různých slovenských politik s cíli rozvojové spolupráce nese ministerstvo zahraničí. PCD byla jako základní princip rozvojové spolupráce včleněna do střednědobé strategie slovenské ODA jak pro

období 2009–2013, tak i 2014–2018. Přes existenci tohoto právního základu nebyl dosud vytvořen funkční mechanismus pro implementaci PCD, tudíž neexistují ani systémy kontroly, analýzy a hlášení. V současnosti se PCD pro vládu nezdá být dostatečnou prioritou.

Slovenská bilaterální rozvojová spolupráce s Keňou

V roce 2013 schválilo slovenské ministerstvo zahraničí národní strategický dokument Slovenská strategie rozvojové spolupráce s Keňou pro období 2014–2018 (dále jen Strategie), která je v souladu s Vizí 2030, přijatou keňskou vládou v roce 2008³². V průběhu posledních deseti let podpořila slovenská vláda v Keni projekty za zhruba 6 milionů EUR. Mezi lety 2004 a 2012 realizovaly slovenské akademické a výzkumné instituce a soukromé společnosti 33 bilaterálních rozvojových projektů. Projekty byly realizovány v následujících oblastech: zdravotnictví (32 %), společensko-hospodářský rozvoj venkova (28 %), vzdělávání (21 %), ochrana životního prostředí (14 %) a infrastruktura (5 %).

Strategie uvádí jako hlavní hybné síly slovenské rozvojové spolupráce v Keni snížení chudoby a odstranění společenských nerovností. Veškeré intervence mají být zaměřeny na odstranění strukturálních příčin chudoby, nerovnoprávnosti a společenského vyloučení a budou cíleny na nejzranitelnější skupiny keňské populace. Byly definovány čtyři priority: přístup keňské populace ke zdravotní péči (zejména matek a dětí); snížení nezaměstnanosti mladých; snížení chudoby a zvýšení potravinové bezpečnosti (zvýšení zemědělské produkce drobných zemědělců a rolníků pomocí moderních zemědělských technologií a metod; navýšení prodeje zemědělské produkce pomocí podpory konkurenceschopnosti země a přístupnosti domácího i zahraničního trhu); posílení demokracie, právního řádu, kvalitní správy a implementace reform, zejména prostřednictvím sdílení slovenských zkušeností s transformací a reformami.

Mezi další zásadní témata strategie patří ochrana životního prostředí a klimatu, udržitelné využívání přírodních zdrojů a zmírňování klimatických změn.

Zemědělský projekt financovaný slovenskou ODA: zvyšování hospodářské soběstačnosti a potravinové zabezpečení prostřednictvím rozvoje zemědělství a ochrany přírodních zdrojů na východním pobřeží Keni (2012–2014)

Jedním z klíčových problémů keňské společnosti jsou značné regionální i společenské rozdíly a nerovnosti v přístupu k základním službám. Nejmenší výskyt chudoby je v centrální oblasti, zatímco oblasti na severu a východě země, které jsou v důsledku klimatických změn velmi zranitelné, jsou zasaženy silným výskytem chudoby³³.

Organizace Člověk v ohrožení realizuje již od roku 2012 zemědělský projekt v oblasti Kilifi. Místní obyvatelstvo, které je tvořeno převážně drobnými zemědělci, není z důvodu nedostatečných příjmů ze zemědělské činnosti ekonomicky soběstačné a potravinově zabezpečené. Nízké příjmy v této oblasti jsou spojeny s výskytem chudoby – většina obyvatel v této oblasti žije pod její hranicí.

Aby přežili v těchto těžkých podmínkách, hledají lidé jiné možnosti výdělků, což vede k nadměrnému využívání přírodních zdrojů. Zhoršování životního prostředí je způsobováno likvidací pobřežních mangrovníkových lesů z důvodu nekontrolované a ilegální těžby dřeva, která poškozuje biodiverzitu a ničí přirozená útočiště mořských živočichů. V důsledku neefektivních zemědělských postupů nejsou lidé schopni vypěstovat dostatek plodin pro svou vlastní obživu a jejich výdělků ze zemědělské činnosti nemohou tento nedostatek kompenzovat. Strava v domácnostech, které nemají dost potravin ani na pokrytí denní kalorické potřeby, je nevyvážená a postrádá vitamíny a minerály. Jídelníček chudých domácností sestává převážně z kukuřice, zeleniny a obilovin.

Na zlepšení ekonomické soběstačnosti a potravinové zabezpečení místní populace spolupracuje Člověk v ohrožení s místním vzdělávacím střediskem pro udržitelný rozvoj Kwetu, komunitními organizacemi i příslušnými keňskými ministerstvy a vládními institucemi (Kenya Wildlife Service, Kenya Forest Service, National Environment Management Authority) a místní správou. Cílovou skupinou projektu jsou komunity žijící v oblasti přiléhající

k mangrovníkovému lesu. Většina jejich členů je závislá na rybolovu, drobném zemědělství a chovu hospodářských zvířat. Partnerství má přinést nové zemědělské metody a posílit schopnost místních komunit chránit a využívat přírodní zdroje pomocí výuky zemědělských technik s nízkými vstupy a poskytování vědomostí a dovedností potřebných pro jiné způsoby obživy. Mangrovníkový ekosystém a přírodní zdroje tak budou chráněny, obnoveny a využívány dlouhodobě udržitelným způsobem.

Nekoherentní rozhodnutí

Podle Světové banky a OECD bylo Keni v roce 2011 poskytnuto zhruba 2,5 miliard USD oficiální rozvojové pomoci³⁴. Mezi největší multilaterální dárce patřila Světová banka (41 %), Evropská unie (18 %) a Africká rozvojová banka (16 %). Evropský rozvojový fond vyčlenil pro období 2007–2013 399,4 milionů EUR³⁵. V únoru 2013 se Slovenská republika stala členem Skupiny rozvojového partnerství, koordinační skupiny dárců zapojených v Keni.

Slovensko na jednu stranu poskytuje Keni rozvojovou pomoc s cílem vymýtit chudobu a zajistit dlouhodobě udržitelný rozvoj, na stranu druhou však podniká v rámci jiných politických oblastí kroky, které mají negativní dopad na keňskou populaci a brání rozvoji. V další kapitole se podíváme na dva příklady takových rozhodnutí, které se týkají Keni: pěstování květin pro evropský trh a jatrophové plantáže v souvislosti s evropskou politikou biopaliv.

Jaké růže si na Slovensku kupujeme?

V roce 2012 byla EU druhým největším obchodním partnerem Keni. Co se týče exportu, měly země EU ve srovnání s ostatními obchodními partnery největší podíl na objemu keňského vývozu (zhruba 23 % celkového objemu)³⁶. Hlavními dovozními artikly pro EU jsou řezané květiny, které jsou pro Keňu po čaji druhým největším zdrojem zemědělských deviz³⁷. Díky celoročně příznivému klimatu se Keňa stala jedním z největších producentů a vývozců květin na světě. Nízké mzdy a nedostatečná regulace vlivů na životní prostředí umožňují Keni snížit výrobní náklady. I když má produkce řezaných květin výrazný vliv na zaměstnanost obyvatelstva, dělníci často čelí špatným pracovním podmínkám. Používání chemických látek negativně ovlivňuje jejich zdraví. Lidé v důsledku toho trpí mnoha nemocemi.

Méně než sto kilometrů od Nairobi leží jezero Naivasha. Pěstování růží v jeho okolí je příkladem rozporu mezi ochranou životního prostředí a hospodářskými zájmy spojenými s produkcí květin. Pro zavlažování jednoho druhu květiny je potřeba zhruba 5 litrů vody denně. Voda je čerpána z jezera Naivasha. Jeho vodní plocha se už zmenšila o celou čtvrtinu a jezeru hrozí vyschnutí. V květinovém průmyslu je přímo zaměstnáno asi 55 000 lidí a nepřímo na něm závisí také obživa dalších 2 milionů lidí³⁸. V blízkosti farem vyrůstají nové vesnice a kolonie domků bez řádné kanalizace a sanitárních zařízení. Voda nutná k velkoprodukcí květin je navíc spotřebovávána na úkor místního obyvatelstva. Její nedostatek ohrožuje faunu i flóru. Výsledkem jsou vymírající ryby a ptáci ohrožení chemickým znečištěním z farem. Odpad, splašky a pesticidy kontaminují půdu a znečišťují jak jezerní, tak podzemní vodu³⁹.

Přístup k vodě je lidským právem, v rozvojových zemích však není samozřejmostí. V roce 2011 bylo 768 milionů lidí stále bez přístupu ke kvalitnímu zdrojům pitné vody⁴⁰. Mnoho oblastí v Africe postrádá vodní zdroje nutné pro denní spotřebu a drobné zemědělství. Odhadovaná spotřeba vody v příštích letech poroste.

25 % řezaných květin prodávaných v EU pochází z Keni⁴¹. Tento fakt se odráží rovněž ve slovensko-keňském bilaterálním obchodu. V roce 2011 byly největším dovozním artiklem z Keni řezané květiny. Tvořily celých 55,8 % celkového importu z Keni na Slovensko.

Není pochyb, že květiny, zejména pak růže, jsou na Slovensku velmi oblíbené. Skutečná cena růží je však daleko vyšší než ta, za kterou je kupujeme. Není možné ji vyjádřit finančně. Porušování lidských práv, vysychající jezera, vzrůstající znečištění vody, to vše stojí v pozadí obchodu s květinami. Květiny putují do Evropy, znečištěné životní prostředí však zůstane v Keni.

Dilema kolem jatrophy: chrání EU životní prostředí, nebo jej naopak znečišťuje?

V roce 2009 přijala EU Směrnici o obnovitelných zdrojích energie, jejímž cílem je do roku 2020 dosáhnout 10% podílu obnovitelné energie v dopravě⁴². Z důvodu snížení emisí uhlíku z dopravy propaguje EU použití biopaliv. Jejich výroba nejen silně zatěžuje životní prostředí, ale má i závažné hospodářské a společenské dopady. Biopaliva vyvíjejí stále větší tlak na už tak silně nedostatečnou půdu, která by jinak mohla být využita na pěstování potravin. Jsou příčinou odlesňování, zabírání půdy a nestálých cen potravin, které prohlubují chudobu a hlad snadno zranitelných obyvatel rozvojových zemí.

V říjnu 2012 předložila Evropská komise návrh na omezení využívání rostlinných biopaliv na 5 %. Evropský parlament ovlivněný opozicí reprezentující průmysl biopaliv schválil omezení na 6 %. V prosinci 2013 se členské země EU nedohodly na kompromisním limitu. Litevské předsednictví navrhlo nový kompromis 7 %. Pro některé země (např. Belgie či Dánsko) byl 7% limit příliš vysoký, zatímco pro jiné (např. Polsko a Maďarsko) byl zase příliš nízký. Nakonec navrhovaný kompromis odmítlo sedm členských zemí – Belgie, Dánsko, Lucembursko, Maďarsko, Itálie, Nizozemsko a Polsko. Vzhledem k nadcházejícím volbám do

Evropského parlamentu a nové Evropské komise je nepravděpodobné, že budou jednání úspěšně ukončena před rokem 2015⁴³.

Zhruba 80 kilometrů od Kilifi, kde asociace Člověk v ohrožení podporuje drobné zemědělství a potravinovou zabezpečenost, se pěstuje jatropha. Jatrophové plantáže u dakatchských lesů poblíž keňského pobřežního města Malindi ohrožují vzácné a celosvětově chráněné ptáky i domorodé menšiny kmene Watha a Girima. Studie organizací Nature Kenya, Královské společnosti pro ochranu ptactva a Action Aid ukazují, že biopaliva vyráběná z jatrophy mohou produkovat až šestinásobně vyšší emise uhlíku než fosilní paliva⁴⁴.

Zpráva FAO/IFAD o bioenergii získávané z jatrophy zdůrazňuje, že tato plodina roste v okrajových oblastech, zároveň ale poznamenává, že vyžaduje velké množství vody⁴⁵. Nedostatek vody by tak mohl vést ke konfliktům. Pěstování jatrophy navíc není vhodné k zajištění obživy chudých komunit v rozvojových zemích. Tato plodina nemůže být vysazena společně s dalšími plodinami, jako je kukuřice, protože odebírá z půdy mnoho živin. Má také omezené místní využití⁴⁶. Studie vedená Miyuki Iyamovou z World Agroforestry Centre v Nairobi, založená na vzorku 260 farmářů pěstujících jatrophu v různých agro-ekologických oblastech v Keni, odhalila, že výnosy jsou v podmínkách keňského zemědělství velmi nízké, a jatropha by tudíž neměla být drobnými zemědělci v Keni vůbec pěstována⁴⁷. Autorka tvrdí, že farmáři nemají dostatečné znalosti o pěstování této plodiny a její výsadba je pro soběstačné zemědělce silně riziková⁴⁸.

Podle současných odhadů využívá EU v rozvojových zemích zhruba 36 milionů hektarů zemědělské půdy⁴⁹. Ať už je to v Keni, nebo v jiných rozvojových zemích, půda je využívána k produkci biopaliv (často evropskými firmami), což má negativní dopad na místní komunity a dlouhodobě udržitelný rozvoj regionu.

Závěr a podněty pro zajištění větší koherence politik pro rozvoj

Případová studie ukazuje, že rozvojovou spolupráci je třeba vnímat v širším kontextu.

Slovensko sice podporuje drobné zemědělce v některých částech Keni a přispívá k potravinové bezpečnosti, zároveň je však součástí evropské politiky mezinárodního obchodu a biopaliv, která má negativní vliv na naplňování rozvojových cílů.

K zajištění větší koherence politik pro rozvoj ve Slovenské republice by vedlo následující:

- Následovat doporučení OECD DAC ohledně PCD, vydané ve Zvláštním hodnocení Slovenské republiky⁵⁰ (i. politické závazky a prohlášení; ii. mechanismy koordinace politik; iii. systémy pro kontrolu, analýzu a hlášení).
- Využít statutu Koordináční rady ODA k posílení diskuze o PCD. Následně vytvořit meziresortní skupinu zahrnující relevantní ministerstva, která by měla autoritu rozhodovat na ministerské úrovni.
- Vytvořit externí poradenský orgán, který by vyhledával případy inkoherence ve vztahu k rozvojovým zemím (NNO, univerzity, výzkumné ústavy a podobně).
- Začít uvádět PCD do praxe výběrem několika oblastí politiky, které ovlivňují rozvojové cíle, a vytvořit kontaktní místa na příslušných ministerstvech (např. ministerstvo životního prostředí, ministerstvo zemědělství a ministerstvo hospodářství).
- Zajistit PCD Odborem pro rozvoj a humanitární pomoc ministerstva zahraničí a evropských věcí. Rovněž zajistit dostatečné lidské zdroje pro práci na PCD.
- Využít potenciálu slovenské ambasády v Keni (zajistit zpětnou vazbu v záležitostech spojených s PCD, posílit dialog s místními partnery ohledně politiky EU, posílit spolupráci s EEAS na PCD) stejně jako potenciálu dalších ambasád v rozvojových zemích a Slovenské agentury pro mezinárodní rozvojovou spolupráci.
- Zahrnout do zprávy o ODA za minulý rok kapitulu o implementaci PCD.
- Zvýšit zájem politiků – členů Národní rady Slovenské republiky a Evropského parlamentu – o problematiku PCD.
- Zvýšit zájem zákazníků o původ zboží, které kupují, a zvýšit jejich povědomí o hospodářských, ekologických a lidských dopadech, které produkce zboží může mít.
- Využít probíhajících příprav na slovenské předsednictví v Radě EU v roce 2016 ke zvýšení priority PCD v rámci politické agendy.

Polská případová studie /

Zpátečnická klimatická politika Polska – překvapivá inkoherence s cíli rozvojové spolupráce

Polská legislativa jasně pojmenovává obecné cíle a pravidla realizace národní politiky rozvojové spolupráce. Zákon o rozvojové spolupráci (schválen v roce 2011) říká, že ZRS spočívá v poskytování podpory zemím v nouzi a že by měla být prováděna tak, aby snížila chudobu a dlouhodobě pomáhala vytvářet společenský a hospodářský blahobyt. Víceletý Program rozvojové spolupráce na období 2012–2015 opakuje zhruba totéž: Polsko usiluje o neustálé zlepšování ekonomického, společenského a politického potenciálu rozvojových zemí a jejich společností i jedinců (odkaz na Deklaraci OSN o právu na rozvoj z roku 1986).

Skutečnost polské politiky rozvojové spolupráce je ovšem poněkud jiná. Podíváme-li se blíže na politiku této země v jiných oblastech, snadno odhalíme četné rozpory s výše zmíněnými rozvojovými cíli. Proto organizace občanské společnosti pracující v rozvojové spolupráci aktivně prosazují PCD. Tyto organizace jsou sdruženy ve skupině Grupa Zagranica a tomuto cíli se věnují už značnou dobu.

Přestože zákon o rozvojové spolupráci skýtá základ pro PCD v podobě nařízení, že každé ministerstvo financující aktivity rozvojové spolupráce je povinno poradit se s ministrem zahraničí (a ministr zahraničí je povinen radit vládním programům a strategiím

s ohledem na cíle rozvojové spolupráce), je zde mnoho jasných případů silné inkoherence. V průběhu výzkumu prováděného členskými organizacemi skupiny Grupa Zagranica, který se zabýval „protichůdnými“ politikami, byly nejčastěji zmiňovány následující oblasti (seřazeny náhodně): (1) vizová politika cílená na země Východního partnerství (VP); (2) politika dopravní infrastruktury (rovněž v kontextu VP); (3) plánovaná obchodní a investiční politika zaměřená na několik zemí v subsaharské Africe; (4) společná zemědělská politika EU (v kontextu práva na jídlo / potravinové bezpečnosti); a (5) politika ochrany klimatu.

Oficiální polská politika ochrany klimatu (či přesněji řečeno polský postoj k této problematice v rámci evropské diskuze o politice ochrany klimatu a energetiky) je pravděpodobně jediná, která vzbuzuje celosvětovou pozornost. Z hlediska polských NNO činných v ZRS je pravděpodobně také nejkontroverznější vzhledem k cílům rozvojové spolupráce. Podíváme-li se na poslední dva roky, můžeme bezpečně prohlásit, že Polsko může být vnímáno jako země, která blokuje progresivní celoevropský postoj k problematice změny klimatu. Než však přistoupíme k popisu polské klimatické politiky, bude dobré se ve stručnosti podívat na samotnou problematiku změny klimatu a zmínit její propojení se ZRS. Spojujeme-li změnu klimatu s rozvojovou spoluprací, je velmi důležité pochopit, že je součástí samotné podstaty rozvojových otázek, jako je vymýcení chudoby, dlouhodobě udržitelný rozvoj a dosažení Rozvojových cílů tisíciletí. Například snahu o vymýcení světové chudoby nelze oddělit od problémů zmírňování a přizpůsobování se klimatickým změnám. Přímé i nepřímé důsledky zvýšených emisí uhlíku (včetně nepředvídatelných záplav, srážek, šíření pouští a sucha, obecně extrémnějších výkyvů počasí a stoupání hladin moří) mají shodně negativní vliv na současnou i budoucí kvalitu lidského života. V rámci této problematiky je podstatné uvědomit si, že poměr výskytu těchto negativních vlivů v rozvinutých a rozvojových zemích je nevyvážený. Jinými slovy, důsledky klimatických změn zasáhnou daleko více lidí postižené chudobou prostě proto, že se rozvojové země nedokáží dost dobře přizpůsobovat nepředvídatelnosti klimatických změn. Tyto důsledky zahrnují: (1) zdravotní dopady pro obyvatele tropických oblastí (například riziko malárie a vodou šířených chorob); (2) nedostatek potravin (extrémní počasí může vyústit v kolaps regionálního zemědělství, což v důsledku vede k hladomorům a migraci); (3) přístupnost vody (vzrůstající nedostatek vody); (4) větší intenzitu přírodních katastrof (opět nejsilněji ovlivňuje chudé); (5) stoupající hladinu moří (možný důvod tzv. „klimatických uprchlíků“, vyostření boje o zdroje apod.). To vše jsou otázky přímo spojené s oblastí rozvojové spolupráce.

Ve vztahu k výše uvedeným rizikům spojeným se změnou klimatu jsou zde jasně patrné dvě věci: za prvé, politika týkající se změn klimatu musí být provázána s politikou rozvojové spolupráce; za druhé, je zodpovědností bohatších zemí stát v čele procesu zmírňování celosvětového dopadu člověkem způsobených emisí uhlíku. Podíváme-li se na nedávné příspěvky Polska do celoevropské diskuze o změně klimatu a energetických opatřeních, uvidíme dosti neutěšený obrázek. V červnu 2012 Polsko překazilo

jednohlasné rozhodnutí 27 zemí EU přijmout strategii snížení emisí uhlíku do roku 2050 (cílem bylo dosáhnout do roku 2050 až 95% snížení emisí uhlíku). Postavilo se rovněž proti poznatkům výzkumu Evropské komise, které ukázaly, že by EU mohla do roku 2020 snížit své emise o nejméně 25 % jen tím, že by dodržela existující cíle pro úsporu energií. Polsko se navíc chystá prodloužit využívání uhlí v blízké budoucnosti, plánuje totiž vybudovat dva 900megawattové bloky rozšiřující stávající elektrárnu v Opoli. Spojíme-li všechny tyto události s obecně negativním názorem na výsledky každoročního jednání OSN o změně klimatu, které letos hostila polská vláda (mimo jiné byla ve stejnou dobu uspořádána rozsáhlá prouhelná akce, na které hlava polské konference o změně klimatu pronesla klíčový projev), zdá se, že naděje na lepší budoucnost nejsou velké.

Základním argumentem zastánců současného přístupu Polska ke klimatické politice EU je tvrzení, že je nejdříve nutné přijmout celosvětovou dohodu o snížení emisí s plnou účastí nejdůležitějších partnerů mimo EU. Jinými slovy, jednostranné snahy EU o snížení emisí nemají smysl, protože budou mařeny tzv. přesouváním emisí uhlíku (carbon leakage) – tj. relokací průmyslu produkujícího emise do zemí bez jejich závazné regulace. Ve skutečnosti však problém spočívá v neschopnosti transformovat polskou ekonomiku závislou na uhlí tak, aby se opírala o rozmanitější zdroje energie.

Více než 90 % polské elektřiny je vyrobeno z uhlí, proto panují obavy, že takto přísné emisní limity by vedly ke zvýšení cen, což by mělo negativní dopad na celou ekonomiku. Za druhé, je zde argument týkající se národní bezpečnosti: v případě schválení limitů by se zvýšila závislost země na zemním plynu, který je k životnímu prostředí šetrnější, ale musel by být dodáván z Ruska.

Tyto argumenty jsou do jisté míry smysluplné, ale pouze pokud opomineme skutečnost, že Polsko nevyvíjí dostatečnou snahu implementovat novou legislativu a podnikat kroky, které by mu pomohly vymanit se ze závislosti na uhlí. Řada výzkumů ukazuje, že Polsko má silný potenciál pro nízkonákladové snižování emisí založené na energetické účinnosti (zejména co se týče efektivity stavebnictví a dopravy) i pro zavádění technologií obnovitelné energie v širším měřítku. Pro tyto změny však zkrátka chybí dostatečná motivace. Uvedme alespoň jeden příklad z poslední doby: polské NNO zaměřené na ochranu životního prostředí poukázaly na fakt, že nedávné dodatky zákona o energiích pomíjejí problém nedostatečné prioritizace přístupu zdrojů obnovitelné energie do sítě ve smyslu napojení na stávající síť a dodávek

obnovitelné energie (to by mohlo vést k vysokým pokutám od Evropské komise za nedostatečnou podporu obnovitelné energie).

V bližším vztahu k rozvojové spolupráci si stojí za to povšimnout jednoho velmi konkrétního příkladu inkoherence. Ten se týká tzv. mechanismu rychlého zahájení (Fast-Start Mechanism), kdy podle ustanovení Kodaňské dohody (dokumentu, který je výsledkem Kodaňské konference OSN o klimatu z roku 2009) mají rozvinuté země společně uvolňovat nové a dodatečné prostředky pro financování výše zmíněných aktivit v rámci dohody o tzv. financování rychlého zahájení (FSF) ve výši 30 miliard USD v letech 2010–2012. EU se v rámci

tohoto plánu financování zavázala v letech 2010–2012 poskytnout 7,2 miliardy EUR. Tato částka by měla zahrnovat rovněž polský příspěvek v podobě finančních prostředků, které jsou nové a nadstandardní vůči současným závazkům rozvojové pomoci. Bohužel informace, které Grupa Zaganica během posledních dvou let obdržela od polského ministerstva financí a ministerstva životního prostředí, ukazují, že polský příspěvek na FSF byl ve skutečnosti placen z fondu polské oficiální rozvojové pomoci. To je v přímém rozporu s prohlášeními Kodaňské dohody a v podstatě to znamená, že projekty financování rychlého zahájení nebyly vůbec realizovány.

Závěr a podněty pro zajištění větší koherence politik pro rozvoj

Grupa Zaganica a její členské organizace si kladou za cíl i do budoucna velmi pozorně sledovat problematiku PCD v Polsku. Přestože zde existuje jakýsi právní základ, dochází k jasnému rozporu mezi prohlášeními o PCD a skutečnou činností. V této oblasti toho bude nutné ještě mnoho vykonat. Grupa Zaganica uvádí několik námětů pro zvýšení PCD v Polsku. Neomezují se pouze na politiku změny klimatu, ale vztahují se obecně k potřebě koherentních politik:

- Vytvoření stálého parlamentního podvýboru pro rozvojovou spolupráci, který by měl sloužit jako orgán iniciující debaty o zahraniční politice Polska a zároveň zajišťovat koherenci a spolupráci v rámci aktivit cílených na vymýcení chudoby ve světě.
- Podvýbor by měl také provádět opakovanou revizi koherence polských politik a udílet doporučení vládě a státní správě.
- Polská vláda by měla rovněž vypracovat efektivní mechanismy, které by zajistily, že činnosti ministerstev a vládních organizací budou v souladu s pravidly PCD.
- Zároveň je nutné na problematiku PCD neustále upozorňovat zodpovědné činitele.

Česká případová studie

Česká rozvojová spolupráce a PCD

Systém české rozvojové spolupráce prošel od roku 2007 pozitivní proměnou, a to především na základě doporučení zvláštního hodnocení OECD DAC, o které v zmiňovaném roce požádalo MZV ČR⁵¹. Před rokem 2010 byl český systém ODA řízen (poněkud nekoherentně) devíti různými ministerstvy. Postupně se hlavním koordinátorem zodpovědným za vytváření politiky rozvojové spolupráce stalo MZV, které od roku 2013 plně odpovídá za politické směřování, programy, vyhodnocování a celkovou koordinaci české ZRS⁵². Hlavním implementačním orgánem ZRS ČR je Česká rozvojová agentura (ČRA). Završení pozitivní transformace systému ZRS ČR mimo jiné potvrzuje i vstup ČR do OECD DAC v květnu 2013.

Klíčovým dokumentem, který zajišťuje právní stabilitu české ZRS, stanovuje její celkové cíle, podmínky a předpoklady, role jednotlivých státních subjektů a metody financování, je Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci⁵³ z roku 2010. Důležitým strategickým a politickým dokumentem, který stanovuje hlavní cíle, motivace, priority (teritoriální, sektorové, průřezové) a modalit ZRS ČR, je pak Konceptce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky v letech 2010–2017⁵⁴ (dále Konceptce ZRS ČR).

Právní základ pro PCD je v ČR spíše slabý, existují však tři dokumenty, které PCD zmiňují a umožňují vládním institucím tuto otázku řešit. Jedná se o Konceptci zahraniční rozvojové spolupráce 2010–2017, Statut Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci z roku 2009 a Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU z roku 2004. Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci PCD nezmiňuje. Institucí, která funguje jako meziresortní poradenský orgán MZV a měla by zajišťovat lepší koordinaci a koherenci ZRS s dalšími politikami, je Rada pro zahraniční rozvojovou spolupráci.

Česká bilaterální rozvojová spolupráce s Etiopií a zemědělství

Etiopie je momentálně jedinou africkou programovou zemí české ZRS. V souladu s víceletým programem spolupráce mezi Českou republikou a Etiopií na období 2012–2017 a podepsaným Memorandem o porozumění se česká bilaterální ZRS v Etiopii soustřeďuje na oblasti vzdělávání, zdraví, zásobování vodou a sanitace, zemědělství a ochrany životního prostředí. Geograficky je česká ZRS aktivní v Regionu jižních národů, národností a lidu (SNNPR) a v blízkém hlavním městě Addis Abebě. V oblasti Somálska jsou realizovány české humanitární projekty, které se snaží řešit tamější vleklou humanitární krizi⁵⁵.

V roce 2012 byla Etiopie pátým největším příjemcem české bilaterální ZRS (představovala 60,6 mil. Kč – tj. 4,67 % české bilaterální ODA)⁵⁶, přičemž největší část těchto prostředků směřovala do zemědělství. Česká ZRS se v oblasti etiopského zemědělství zaměřuje na hospodaření s přírodními zdroji včetně ochrany půdy a zavádění alternativních, dlouhodobě udržitelných zdrojů obživy a energie pro místní komunity⁵⁷.

Zemědělství je pro Etiopii klíčovým hospodářským odvětvím – tvoří 46,6 % HDP a 90 % vývozu⁵⁸. 3/4 celkové zemědělské výroby představuje produkce obilovin⁵⁹. 35 % obyvatel Etiopie však trpí podvýživou⁶⁰ a celých 2,5 milionu obyvatel je odkázáno na potravinovou pomoc ze zahraničí⁶¹.

95 % HDP Etiopie je vytvářeno 12,7 miliony drobných zemědělců, jejichž obživa stojí na křehkém, na dešti závislém zemědělství⁶². Drobní zemědělci tvoří v Etiopii největší skupinu chudých lidí. Jsou to právě oni a jejich rodiny, kdo ve velkém čelí nedostatku potravin a hladu. Potravinová bezpečnost drobných farmářů v Etiopii je dále ohrožována znehodnocováním půdy, kácením lesů, populačním růstem, nedostatečnou ochranou práv na vlastnictví půdy, omezenou rozlohou dostupné půdy, vysokou nezaměstnaností, přírodními katastrofami a nestabilitou celosvětového trhu⁶³. Zvláště zranitelné jsou pak domácnosti vedené ženami⁶⁴.

40 % etiopských domácností vidí omezenou rozlohu dostupné zemědělské půdy jako hlavní příčinu stagnace zemědělské produkce⁶⁵. Podle etiopské ústavy je půda „nezcizitelným společným majetkem národů, národností a lidu Etiopie“⁶⁶. Ústava zaručuje právo dospělých etiopských rolníků na státem zdarma přidělenou zemědělskou půdu, ovšem pouze je-li dostupná⁶⁷. Vzhledem k nedostatku půdy tak více než polovina drobných rolníků hospodaří na políčkách o rozloze 1 ha a méně⁶⁸.

Zemědělský projekt financovaný ZRS ČR⁶⁹

Záměrem projektu „Podpora rozvoje zemědělského poradenství v Etiopii“ organizace Člověk v tísni, podpořeného z prostředků ZRS ČR, je přispět k dlouhodobě udržitelné obživě drobných zemědělců, ochraně přírodních zdrojů a podpoře diverzity lokálních zemědělských ekosystémů v Regionu jižních národů, národností a lidu. Cílem projektu je zvýšení efektivity zemědělského poradenského systému pro drobné zemědělce v zóně Sidama a Gedeo Regionu jižních národů, národností a lidu, včetně zvyšování povědomí o nových zemědělských technologiích. Přímo cílovou skupinou projektu jsou zaměstnanci dvanácti vybraných farmářských tréninkových center (FTCs), jejichž úkolem je šířit mezi drobnými zemědělci intenzivní technologie a metody pěstování plodin. Koncovým příjemcem je zhruba 1000 drobných zemědělců a jejich rodiny.

Projekt je v souladu s etiopskými národními prioritami pro hospodářský rozvoj, snižování chudoby ve venkovských oblastech a zvýšení celkové zemědělské produkce, které byly vytyčeny v rámci Plánu pro růst a transformaci 2010/11–2014/15⁷⁰.

Pozemková politika Etiopie ve vztahu k zabírání půdy

Zabíráním půdy se mívá dlouhodobé velkoplošné získávání půdy v chudých zemích (od desítek po stovky tisíc hektarů), ať už formou pronájmu, či nákupu, ovládané soukromými či státními investory z bohatých zemí. K zabírání půdy nejčastěji dochází v zemích subsaharské Afriky včetně Etiopie⁷¹.

Etiopský plán růstu a transformace pro období 2010/11–2014/15 podtrhuje důležitost zemědělství jako hlavního hybatele rozvoje a hospodářského růstu země. Na jednu stranu zmiňuje důležitost rozvoje lokálního drobného zemědělství, který by pomohl snížit a eliminovat chronickou ohroženost drobných zemědělců nedostatkem potravin a přírodními pohromami⁷². Na druhou stranu však zdůrazňuje potřebu zvyšovat produkci vysoce ceněných exportních plodin a podíl velkoplošného zemědělství⁷³. Otázkou je, zda hospodářský růst generovaný vysoce ceněnými plodinami a velkoplošným zemědělstvím je tím zásadním procesem pro zvyšování potravinové bezpečnosti chudých farmářů, nebo zda povede spíše k zisku úzké skupiny pěstitelů v oblastech velkoplošného, na export orientovaného zahradnického zemědělství, květinářství či produkce biopaliv. Obecně je to totiž dostatečná produkce základních potravin a jejich přístupnost, která je zásadním předpokladem zajištění potravinové bezpečnosti země a jejich obyvatel⁷⁴.

Podle strategie Rozvojové zemědělské industrializace (ADLI) je Etiopie velmi atraktivní zemí pro velkoobjemové investice do zemědělské půdy. Vláda nabízí obrovské plochy půdy za extrémně nízké ceny spolu s pětiletými daňovými prázdnicami⁷⁵. Podle Mezinárodní zemědělské koalice (ILC) bylo v letech 2000 až 2012 v Etiopii schváleno 56 velkoobjemových (přesahujících 200 ha) investic do zemědělské půdy o celkové rozloze 2,4 milionu ha⁷⁶. Největšími investičními oblastmi jsou od roku 2006 květinářství, zahradnické zemědělství, produkce potravin, masa a biopaliv⁷⁷. Podle dostupných etiopských údajů je zabírání půdy zahraničními soukromými investory soustředěno do oblastí s úrodnější půdou a/nebo lepším spojením s trhem, jako jsou například Amhara, Oromie a Benshangul⁷⁸. Vláda oficiálně tvrdí, že investorům je vyčleňována pouze volná nebo nedostatečně využívaná půda a lidé, kteří tyto oblasti obývají, jsou kompenzováni. Neexistuje však žádná oficiální definice „volné“ či „nedostatečně využívané“ půdy a často se stává, že pastviny, lesy a vodní toky používané místním obyvatelstvem, které však nejsou aktivně obývány či obhospodařovány, jsou zpřístupněny investorům⁷⁹.

Dopad rozsáhlých investic do zemědělské půdy v Etiopii na drobné etiopské zemědělce je obecně těžké posoudit. Jednak existuje velmi málo spolehlivých údajů o těchto investicích, a jednak je v mnoha případech na hodnocení dopadů příliš brzo. Na základě dostupných dat nicméně není zjevné, že by tyto investice přinášely Etiopčanům žijícím v místě jejich realizace prospěch způsobem slučitelným s cílem vlády propagovat rozvoj dlouhodobě udržitelného drobného zemědělství. Neexistují ani důkazy o naplňování širších rozvojových cílů, jako je vytváření pracovních míst a infrastruktury, transfer technologií nebo zvýšení výdělku v zahraničních měnách⁸⁰. Naopak zvyšující se tlak a boje o půdu, a to zejména o úrodnou půdu v zemědělských oblastech, mohou dále zhoršit přístup chudých a hladovějících k přírodním zdrojům, na nichž závisí jejich obživa⁸¹.

Česká republika spoluvytváří politiku EU na podporu biopaliv

Průmysl biopaliv je v Etiopii velmi aktivní i přes skutečnost, že představuje pouhé 2 % zemědělského sektoru a má 6% podíl na obchodech s půdou. Většina etiopské půdy získaná pro potřebu produkce biopaliv (jatropha, semena skočce, palmový olej) jsou rozlehlé oblasti zemědělské půdy či lesů. Menší, okrajová či degradovaná půda by totiž nezajistila dostatečně vysokou návratnost investic. Rozrůstání tohoto odvětví tak přináší vážný rozpor mezi využíváním zdrojů k pěstování jídla a energie⁸².

Evropské soukromé společnosti jsou v oblasti etiopského průmyslu biopaliv významnými hráči⁸³. Vzniká tu proto rozpor mezi rozvojovou spoluprací EU, podporující potravinovou bezpečnost etiopských drobných farmářů, a politikou EU, která

podporuje evropské zahraniční investice do pěstování biopaliv. Evropské investice do produkce biopaliv v Etiopii nejsou přizpůsobeny snaze zjednodušit přístup etiopských pěstitelů na lokální trh, sledují především zájmy evropských investorů na celosvětovém trhu.

Kritika vůči evropské politice na podporu biopaliv zaznívá i kvůli jejím možným negativním dopadům na nestálost cen potravin a energií na světovém trhu a jejímu podílu na produkci skleníkových plynů⁸⁴.

Česká republika jako členská země EU spoluzodpovídá za sledování a eliminaci negativních důsledků politiky EU pro podporu biopaliv (jejímž motorem jsou závazné cíle stanovené směrnicí EU o obnovitelných zdrojích energie z dubna 2009)⁸⁵ na rozvojové země a jejich obyvatele. Zabírání půdy, které je s evropskou politikou pro podporu biopaliv spojeno, má negativní dopad na obživu drobných zemědělců v řadě chudých zemí včetně Etiopie, která je prioritní zemí ZRS ČR a kde ČR podporuje aktivity v zemědělství na podporu udržitelné obživy drobných farmářů.

Z hlediska koherence politik pro rozvoj je důležité, aby Česká republika v kontextu aktuální evropské debaty o obnovitelných energetických zdrojích a nedávno zamítnutého návrhu reformy politiky EU na podporu biopaliv, která měla omezit využívání biopaliv první generace (vyrobených z potravinových plodin) v národní dopravě na úroveň 7 %⁸⁶, v budoucnu podpořila smysluplnou změnu. Především jde o to, aby ČR znovu zvážila svou pozici vůči problematice nepřímých změn ve využívání půdy (tzv. ILUC), způsobených dlouhodobě neudržitelnou velkoobjemovou produkcí biopaliv první generace v rozvojových zemích. Nejbližší příležitostí pro progresivní změnu evropské politiky pro podporu biopaliv bude italské předsednictví EU v druhé půlce roku 2014. Itálie totiž patří mezi zastánce reformy zmiňované politiky.

Závěr a podněty pro zajištění větší koherence politik pro rozvoj

Klíčové problémy, které je nutno řešit, aby došlo k posílení potravinové bezpečnosti drobných etiopských farmářů v kontextu zabírání půdy způsobeného pěstováním biopaliv, jsou lidská práva, správa zemědělské půdy a pozemková práva stejně jako otázka transparentnosti.

Mezi hlavní podněty pro Českou republiku v oblasti PCD na poli biopaliv patří:

- **Přehodnocení českého přístupu k problematice ILUC v rámci evropské politiky na podporu biopaliv a podpora kontroly a eliminace ILUC v rozvojových zemích.**
- **Kritické vymezení vůči současným evropským dokumentům týkajícím se biopaliv a podpora smysluplné reformy vedoucí k omezenému využívání biopaliv první generace vyrobených z potravinových plodin v dopravě do roku 2020.**
- **Podpora výzkumu dalších progresivních generací biopaliv.**

Slovinská případová studie/

Kontext PCD

Slovinsko se připojilo ke skupině poskytovatelů rozvojové spolupráce před deseti lety, kdy už byla pevně ustanovena důležitost vytváření soudržných politik. To na jednu stranu znamená, že PCD již mohla být zahrnuta mezi základní principy slovinské rozvojové spolupráce, na druhou stranu je však pro praktickou funkčnost PCD nutné, aby byla rozvojová spolupráce vnímána na všech úrovních jako důležitá a relevantní součást politiky. Slovinsko již podniklo podstatné kroky správným směrem, nicméně aby mohla být PCD v budoucnosti plně realizována, je potřeba vykonat ještě mnoho práce.

Slovinsko bylo v roce 2011 předmětem zvláštního posudku OECD, který vyzdvihl potřebu klást zvýšený důraz na koherenci slovinské rozvojové spolupráce. Zpráva zmínila nutnost změny přístupu k programovým činnostem tak, aby byly více orientovány na výsledek a vycházely z jasně definovaného seznamu cílů. Za zdravý základ budoucích aktivit v oblasti PCD byl označen meziresortní orgán, sestávající z vysokých představitelů všech ministerstev. Ten je však třeba blíže vymezit a šířeji využívat⁸⁷.

V roce 2010 byl do slovinské rozvojové spolupráce zaveden víceletý akční plán vlády. Došlo ke zvýšení důležitosti role ministerstva zahraničí v oblasti programových aktivit. To dříve pouze sbíralo data a statistiky o ODA. Šlo o důležitý krok směrem k lepší koordinaci a soudržnosti na národní úrovni. Dnes už se dá hovořit o koherenci mezi různými

slovinskými rozvojovými projekty a/nebo programy. Stále je však naléhavá potřeba zajistit koherenci zahraniční politiky a uvědomit si, že i vnitřní politika ovlivňuje rozvojové země.

Úroveň porozumění a vědomí důležitosti PCD je mezi těmi, kdo rozhodují, velmi rozdílná. Ředitelství pro rozvojovou spolupráci a humanitární pomoc na ministerstvu zahraničí má o tématu PCD poměrně dobré znalosti a v minulosti podniklo snahy zvýšit povědomí o této problematice na mezivládní úrovni. Rozvojová spolupráce však bohužel nemá v agendách vysokých politiků dostatečnou prioritu. Mnohá ministerstva této problematice buď vůbec nerozumějí, nebo jí věnují jen velmi malou pozornost. V důsledku se Slovinsko sice v rámci mezinárodních fór často vyslovuje pro PCD, ale na národní rovině se mu nedaří tyto závazky uvést do praxe.

Migrace a rozvoj

Migrace je jevem, který provází celé dějiny lidstva. S nástupem industrializace však vzrostla její intenzita, aby později byla ještě umocněna globalizací. V posledních letech výrazně vzrostl objem výzkumu důsledků migrace na rozvoj, což pozitivně ovlivnilo politiku na celosvětové, evropské i národní úrovni. Přestože může další výzkum tuto problematiku jen obohatit, už teď je zřejmé, že má migrace významný dopad na zmírňování chudoby imigrantů i jejich příbuzných, kteří zůstávají v domovských zemích. Aby mohl být tento přínos maximalizován, je velmi důležité zajistit součinnost migrační a rozvojové politiky.

INICIATIVA PRO MIGRACI A ROZVOJ

Iniciativa pro migraci a rozvoj (CoMiDe) je projektem zacíleným na zvyšování koherence migrační a rozvojové politiky na evropské úrovni ve čtyřech členských zemích EU – jmenovitě ve Slovinsku, Rakousku, Itálii a na Slovensku. Dalšími cíli CoMiDe jsou:

- zvýšení obecného povědomí o problematice migrace a rozvoje;
- posílení spolupráce mezi NNO a diasporálními organizacemi;
- posílení role imigrantů a diasporálních organizací jakožto „mostu“ mezi jejich vlastí a zemí jejich současného pobytu; aby tohoto cíle mohlo být dosaženo, usiluje iniciativa jak o zajištění aktivní participace imigrantů a diaspor na vytváření programů rozvojové spolupráce a jejich realizaci, tak o podporu diasporálního podnikání.

POLITIKA ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE A MIGRACE

Prvním krokem pro zajištění koherence mezi migrační a rozvojovou politikou je zahrnout do právních rámců obou odvětví jasné koordinační mechanismy.

PCD bohužel není obsažena v nejdůležitějším politickém dokumentu o rozvojové spolupráci, kterým je Mezinárodní zákon o rozvojové spolupráci⁸⁸. Je však zahrnuta v Usnesení o mezinárodní rozvojové spolupráci Slovinska pro období do r. 2015⁸⁹, které volá po zohledňování PCD ve dvanácti oblastech včetně migrace. Ta jinak není zmíněna v žádných strategických dokumentech o rozvojové pomoci.

V rámci geografických priorit definuje toto usnesení jako nejdůležitější region pro rozvojovou spolupráci západní Balkán. Co se tematických priorit týče, umožňuje usnesení jejich širokou škálu, zatímco víceleté akční plány vlády se soustřeďují na kvalitní správu, rovnost pohlaví a ekologické služby.

Základní politické dokumenty týkající se migrace, tj. zákon o cizincích a Usnesení o migrační politice Slovinské republiky, problematiku rozvojové spolupráce neřeší. Následující dva dokumenty týkající se migrace se však problematiky koherence nepřímo dotýkají. Prvním z nich je Strategie ekonomické migrace pro období 2010–2020⁹⁰, která je zaměřena převážně na regulaci potřeb slovinského trhu práce prostřednictvím imigrace a rovněž usiluje o přilákání vysoce kvalifikované pracovní síly pomocí nabídky vzdělávacích a výzkumných příležitostí. Strategie volá po celostním přístupu a koordinaci jak vnitřních, tak vnějších politik, rozvojovou spolupráci ale nezmiňuje. Řeší však odliv mozků, chápe imigranty jako hybatele rozvoje a snaží se snížit náklady na převod finančních prostředků do zemí jejich původu. Strategie rovněž podporuje imigraci cizinců disponujících finančním kapitálem do Slovinska, což je však často na úkor rozvoje zemí, ze kterých přicházejí.

Druhým dokumentem, který bere v potaz vliv migrační politiky na rozvoj, je Dohoda mezi vládou Slovinské republiky a Radou ministrů Bosny a Hercegoviny o zaměstnávání občanů této země na území Slovinské republiky⁹¹. Preambule dohody jasně uvádí, že jedním z jejích cílů je jednak podporovat pozitivní dopady kruhové migrace, která prospívá rozvoji, a jednak se vyhnout negativním dopadům odlivu mozků. Migrační politika a současný stav trhu práce se však zjevně řídí potřebami Slovinska a dohoda zajišťuje návrat imigrantů do Bosny a Hercegoviny ještě před tím, než splní podmínky nutné pro trvalý pobyt ve Slovinsku.

Ve Slovinsku existuje oficiální mechanismus, který vyžaduje meziřesortní koordinaci všech dokumentů přijímaných vládou. V případě Strategie ekonomické migrace došlo k významné spolupráci mezi ministerstvem vnitra (řídícím migrační politiku) a ministerstvem zahraničí. Odbor pro rozvojovou spolupráci však do ní zahrnut nebyl. V případě dohody mezi Slovinskem a Bosnou k žádné spolupráci mezi výše zmíněnými ministerstvy nedošlo.

OD POLITIKY K REALIZACI

Jak už bylo řečeno, největší prioritou slovinské rozvojové pomoci je balkánský region. Zároveň ze států bývalé Jugoslávie pochází i převážná část cizinců ve Slovinsku, kteří migrují zejména z pracovních důvodů. To s sebou přináší potřebu koordinace rozvojové a migrační politiky, protože důsledky jedné mohou negovat cíle té druhé.

Víceletý akční plán vlády je připravován ministerstvem zahraničí a poté koordinován se všemi dalšími ministerstvy. Diaspora z oblasti západního Balkánu, která může díky znalostem

a porozumění momentální situace přispívat k rozvoji svých domovských zemí, nebyla v průběhu přípravy Akčního plánu přizvána ke konzultaci.

Podle Zprávy o rozvojové spolupráci Slovinska v roce 2012⁹² bylo téměř 40 % bilaterální ODA pro západní Balkán vyčleněno na stipendia a školné pro vysokoškolské a postgraduální studenty. Tak vysoké procento bilaterální ODA věnované na tento konkrétní účel s sebou nese značné riziko týkající se zajištění efektivní koordinace s rozvojovými prioritami zemí, které ODA přijímají, včetně problémů, jako je odliv mozků a spravedlivé rozdělení pomoci.

Tatáž zpráva uvádí, že více než 20 % bilaterální ODA pro západní Balkán bylo zaměřeno na ekonomické služby a infrastrukturu se silným důrazem na ekologickou infrastrukturu. Hlavním realizátorem těchto projektů je slovinský soukromý sektor. Zodpovědní činitelé podnikli jen velmi málo pokusů

vědomě do tohoto procesu zapojit diasporické podnikatele.

V důsledku nedostatku lékařů vstoupil v roce 2011 v platnost zákon, který umožňoval občanům ze zemí mimo EU přístup na slovinský trh práce. Zájem ze strany států bývalé Jugoslávie byl vysoký i z důvodu relativní jazykové příbuznosti. Problémy slovinské rozvojové politiky, jako je odliv mozků či nedostatečná koordinace, je velmi těžké přehlédnout.

Na rozdíl od výše uvedeného příkladu je zákon o zaměstnání a cizinecké práci, který reguluje zaměstnávání imigrantů ve Slovinsku, poměrně restriktivní. Průzkum odhalil, že imigranti, jejichž pracovní povolení je vázáno na jednoho konkrétního zaměstnavatele, se často ocitají v nejistých pracovních podmínkách⁹³, což má negativní dopad na množství finančních prostředků, které jsou schopni posílat do své domovské země; dopady migrace na rozvoj tedy nejsou vůbec brány v potaz.

Závěr a podněty pro zajištění větší koherence politik pro rozvoj

Koherence politik pro rozvoj je ve Slovinsku poměrně novým tématem. Stejně jako vztah mezi migrací a rozvojem. K zajištění koherence těchto dvou oblastí bude potřeba, aby všichni slovínští rozvojoví činitelé vykonali ještě mnoho práce. Níže je uvedeno několik podnětů, jak zlepšit současnou situaci:

- PCD je potřeba zahrnout do nového zákona o rozvojové spolupráci, který bude s největší pravděpodobností přijat v roce 2014.
- Přes existenci oficiálního mechanismu, který by měl zajišťovat meziresortní koordinaci všech vládou schvalovaných dokumentů, je potřeba vytvořit oficiální mechanismus, jenž by umožnil PCD. Pokud má však takový mechanismus přinášet kýmžené výsledky, je rovněž nutno zvyšovat povědomí o PCD a její důležitosti.
- Diasporické organizace musejí být vnímány jako rozvojoví činitelé. Je nutné zapojit je do procesu tvorby Usnesení o rozvojové spolupráci, které vstoupí v platnost po roce 2015. Musí s nimi být konzultován i proces tvorby víceletých akčních plánů vlády. Zástupce diaspor by mohl být začleněn do Rady odborníků – poradenského orgánu ministerstva zahraničí.
- Vzhledem k tomu, že značná část bilaterální ODA prochází přes soukromý sektor, mělo by být podporováno a rozvíjeno diasporické podnikání.
- Mělo by dojít k nápravě nepříznivé situace některých imigrantů, která snižuje rozvojové přínosy migrace.

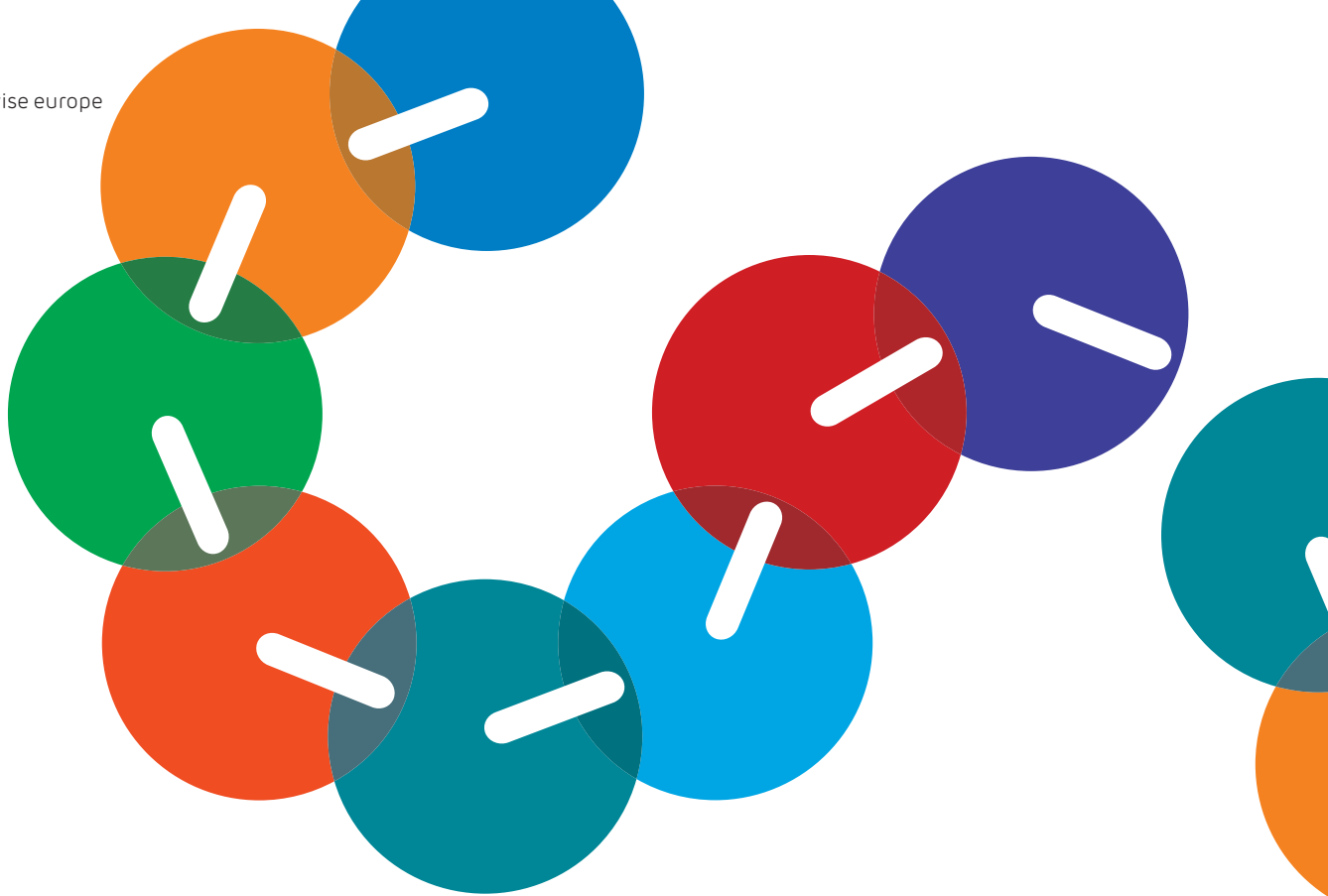
Maďarská případová studie

Rozvojová spolupráce a PCD v maďarském kontextu

Za posledních deset let, kdy Maďarsko přecházelo z pozice příjemce do pozice poskytovatele ODA, nebyla spolupráce v oblasti mezinárodního rozvoje integrální součástí jeho zahraniční politické strategie. To se začalo měnit až nedávno s přijetím mezinárodní rozvojové strategie. Přisuzování nízké priority této oblasti zahraniční politiky je zřejmé i z toho, že na rozvojovou spolupráci byly přiděleny jen omezené finanční zdroje. Vztah země s rozvojovým světem je možné odhadnout z takzvaného globálního otevření maďarské zahraniční politiky za účelem revitalizace vztahů v Asii a subsaharské Africe. Má za cíl posílit maďarskou mezinárodní pozici pomocí diverzifikace zahraničního obchodu a silně staví na zájmu o maďarský zemědělský sektor. Strategie pro zahraniční obchod, stejně jako zahraniční politika obecně, nastiňuje prioritní oblasti zvýšení exportu; to znamená modernizovat strukturu exportu a podnítit domácí podniky k většímu zastoupení na zahraničním trhu. Rozvoj spolupráce s partnerskými zeměmi se tak jeví jako užitečný nástroj pro rozšíření bilaterálních ekonomických vztahů a dosažení vývozu maďarského zboží a služeb do zahraničí⁹⁴.

Snahy o harmonizaci někdy přirozeně protichůdných cílů rozvoje a ekonomické spolupráce v maďarském kontextu zcela chybí. Nová mezinárodní strategie pro rozvoj spolupráce obsahuje dva obecné odkazy na PCD. Nezahrnuje však žádné konkrétní cíle, časový plán atd., které by s PCD souvisely. Kromě několika nejasných náznaků vláda nepodnikla žádné konkrétní kroky vedoucí k politické soudržnosti. I když existují formální mechanismy,

kteří mají zabezpečit koordinaci mezi ministerstvy, žádný mechanismus věnovaný konkrétně PCD neexistuje. Kromě toho PCD není součástí žádné oficiální pozice nebo veřejné debaty na národní úrovni. Až na několik výjimek panuje mezi zainteresovanými stranami, ať už to jsou političtí činitelé, nebo nevládní organizace, jen malé povědomí o dané problematice.

Biopaliva

Nárůst používání biopaliv byl několika mezinárodními organizacemi označen za hlavní důvod růstu a nestálosti cen potravin za několik posledních let. Kromě toho, že pěstování biopaliv může vést k nedostatku potravin a hladovění, přispívá rovněž k značným environmentálním problémům: zvýšené emise skleníkových plynů vedou ke klimatickým změnám; stále větší množství plantáží na pěstování biopaliv má za následek ničení deštných pralesů, rašelinišť a jiných biotopů v rozvojových zemích. Výše dotací na biopaliva v EU v roce 2011 byla mezi 5,5 a 8,4 mld. EUR⁹⁵. Místo toho, aby tyto dotace přinášely užitek společnosti, jen prohlubují environmentální problémy a zhoršují kvalitu života místních komunit.

Jednou z hlavních příčin problémů souvisejících s biopalivy jsou cíle v oblasti biopaliv stanovené v Evropské směrnici o obnovitelné energii. Původním cílem bylo dosáhnout 10% podílu obnovitelné energie v dopravě do roku 2020. Z analýzy akčních plánů členských států EU týkajících se obnovitelné energie vyplývá, že by tento cíl mohl být z velké části splněn (až 95 %) využíváním biopaliv.

Podíl biopaliv v Evropě je v současné době 4,6 %. V posledních letech varovalo před problémy způsobenými biopalivy několik mezinárodních společností a skupin občanské společnosti. Dokonce i Společné výzkumné středisko EU zveřejnilo studie o těchto negativních dopadech. To donutilo Evropskou komisi přehodnotit evropské

cíle v oblasti biopaliv a navrhuje omezení použití potravinářských plodin k výrobě biopaliva na 5 % a zavedení opatření na sledování dopadu nepřímých změn souvisejících s využíváním půdy (faktory ILUC)⁹⁶.

EU využívá při řešení podobných otázek mechanismus společného rozhodování. To znamená, že jak Evropský parlament, tak Evropská rada (ministři z členských států) mají v tomto procesu své slovo. V rámci debat na téma biopaliv hlasoval Evropský parlament za 6% limit pro používání potravinářských plodin na výrobu biopaliv, nepodpořil ale sledování faktorů ILUC. Členské státy se také několikrát sešly za účelem prodiskutování návrhu Komise. Na zasedání Rady, které proběhlo 12. prosince 2012, byl na základě předchozích jednání podán návrh omezit biopaliva vyrobená z potravin na 7 %. Evropští ministři energetiky nicméně návrh zamítli. Nizozemsko, Belgie, Dánsko, Itálie a Lucembursko odmítly dohodu podpořit s odůvodněním, že nedostatečně řeší negativní dopady evropské poptávky po biopalivech na životní prostředí i společnost. Státy Polsko a Maďarsko, které jsou proti reformě v oblasti biopaliv, se proti tomuto kompromisu postavily rovněž s odůvodněním, že nechtějí používání biopaliv omezit, jelikož mají v úmyslu zvyšovat jejich domácí produkci. Také většina členů maďarského parlamentu (hlavně z Maďarské občanské unie Fidecz) hlasovala proti navrhovanému omezení biopaliv na 5 % během debaty Evropského parlamentu.

DOPAD EVROPSKÝCH CÍLŮ V OBLASTI BIOPALIV

a) Jelikož má biomasa ve srovnání s fosilními palivy velmi malý energetický potenciál, musejí se plodiny sloužící k její výrobě pěstovat na rozlehlých územích⁹⁷. Evropa nemá dostatek půdy na to, aby dosáhla svých cílů v oblasti biopaliv. Na druhé straně, tropické země mají dostatek půdy a mohou produkovat biopaliva efektivněji a levněji. To vede ke zvýšenému importu biopaliv a energetických plodin z jižních zemí. Kromě toho EU používá téměř celou úrodu řepkového semena a slunečnic z evropských zemí k produkci bionafty. Za těchto podmínek musejí evropské potravinové a kosmetické společnosti dovážet palmový olej z Indonésie a Malajsie.

Podle posledních studií vzrostlo používání palmového oleje v Evropě mnohem více, než se předpokládalo, a v současnosti tvoří 20% podíl ve směsi bionafty. Evropa zvýšila množství palmového oleje používaného v automobilových palivech o 365 % za posledních 6 let. Dokonce i v Maďarsku, kde je domácí produkce biopaliv docela vysoká, se dovoz palmového oleje za stejné období zvýšil o 350 %. Ačkoliv je většina palmového oleje používaného v Evropě určena do potravin a kosmetiky, 80% nárůst byl způsoben poptávkou po bionaftě⁹⁸.

Tropická rašeliniště v jihovýchodní Asii jsou úložištěm 42 milionů metrických tun půdního uhlíku. Jelikož je Indonésie největším pěstitelem palmového oleje na světě, bylo mezi lety 1995 a 2003 kvůli založení palmových plantáží zničeno

15,6 milionů hektarů přírodních lesů a rašelinišť. Byly to zejména palmové plantáže a akátové lesy, které byly po vysušení rašelinišť vysazeny. Z půdy na uměle založených plantážích se každý rok uvolní 7–100 t/ha oxidu uhličitého. Množství oxidu uhličitého vytvořeného rozkladem rašeliny bylo 632 milionů tun a následné vysušení a vypalování způsobilo uvolnění dalších 1400 milionů tun. Celkem se ročně uvolní 2 miliardy tun skleníkových plynů, což odpovídá 8 % celosvětové roční produkce skleníkových plynů. V důsledku rozšiřování plantáží s palmovým olejem se za poslední desetiletí Indonésie stala třetím největším producentem emisí skleníkových plynů na světě⁹⁹.

b) Bez evropských cílů v oblasti biopaliv by byly ceny potravin, jako například rostlinný olej, do roku 2020 v Evropě o 50 % a ve zbytku světa o 15 % nižší než v současné době¹⁰⁰. Světová banka, OECD, WTO, MMF, FAO a dalších pět agentur OSN varovaly, že ceny jsou výrazně vyšší, než by byly bez produkce biopaliv¹⁰¹. Tytéž agentury požadovaly celosvětově zastavit dotace na podporu biopaliv i cíle s nimi spojené z důvodu jejich vlivu na nestabilitu cen potravin. Dokonce i 7% limit na biopaliva, o kterém se diskutovalo na jednání Rady, by způsobil 50% nárůst využívání potravinových plodin k produkci biopaliv, což se rovná množství jídla potřebného na nasycení 69 milionů lidí ročně¹⁰².

c) Chudoba způsobená projekty zaměřenými na palmu olejnou

Existuje zajímavý aspekt výroby biopaliv, který ukazuje, jak investice do projektů s palmou olejnou

prohlubují chudobu v Indonésii. Nadnárodní a úvěrové společnosti často poskytují půjčky místním farmářům s příslibem vysokých zisků z palmových plantáží. Přeměna jejich půdy na plantáže pohltí většinu půjčených peněz, ale palma olejná začne nést úrodu až po osmi letech. A jelikož farmáři svou půdu přeměnili na palmové plantáže, nezůstala jim žádná půda na pěstování vlastního jídla a produktů, které by mohli prodat. Zadlužení farmáři tak zůstávají nějaký čas bez příjmu a jsou nuceni prodat svou půdu společnosti, která jim poskytla půjčku. Mnoho lidí v Indonésii přišlo tímto způsobem o půdu¹⁰³.

ZABÍRÁNÍ PŮDY

a) Biopaliva a zabírání půdy v Africe

Biopaliva jsou jedním z hlavních důvodů zabírání půdy v rozvojových zemích. Před několika lety bylo již 5 milionů hektarů vyhrazených na projekty z oblasti biopaliv. Zdá se, že v získávání půdy pro biopaliva v Africe dominují evropské společnosti. Britská společnost Sun Biofuels získala půdu v Etiopii (80 000 ha), v Tanzanii (8000 ha) a v Mosambiku (5000 ha) na pěstování jatropy, zatímco britská společnost CAMS Group koupila 45 000 ha v Tanzanii za účelem produkce etanolu z čiroku cukrového¹⁰⁴.

Zabírání půdy v Ugandě: Organizace Friends of the Earth International (Přátelé Země) doložila, že plantáže s palmovým olejem byly zakládány na úkor místních potravinových plodin a deštných pralesů. I když bylo místním příslibeno zaměstnání, ztratili zdroje obživy a bojují o přežití. Existuje videozáznam, na kterém farmář z Kalangaly John Muiyisha vypráví o tom, jak se jednoho dne probudil a zjistil, že buldozery ničí jeho úrodu. Obhospodařoval tu půdu již 34 let. Další členové komunity se ve smlouvě zavázali, že budou pěstovat palmový olej, a pak byli nuceni prodat svou půdu kvůli dluhům, nízkým příjmům z palmového oleje a nemožnosti pěstovat potravinové plodiny¹⁰⁵.

b) Zabírání půdy a porušování lidských práv

Existuje čím dál více záznamů o porušování lidských práv souvisejícím se zabíráním půdy. Například v Indonésii bylo zaznamenáno několik případů, kdy byla území původního obyvatelstva přes noc zbavena všeho porostu, aby se vytvořilo místo pro palmové plantáže zahraničních investorů. Podle zprávy fóra OSN pro otázky původních obyvatel hrozí 60 milionům původních obyvatel, že budou muset opustit svou půdu, protože jim kvůli projektům s biopalivy bude zabráněna půda. Jedním z dobře známých případů je skandál související s firmou Wilmar. Tato přední světová společnost v oblasti bionafty byla obžalována z deforestace území, které patřilo místním komunitám.

c) Maďarská společnost zapletená do případu zabránění půdy v Zambii

Maďarská veřejnost vnímá zabírání půdy většinou jako výsledek korupce (zabránění půdy západoevropskými investory v Maďarsku) nebo jako domácí skandály s pronájmem půdy (zabránění půdy s pomocí vlády)¹⁰⁶. Existují ale také náznaky, že by součástí globálního fenoménu zabírání půdy mohly být i maďarské společnosti. Jednomu z majitelů největší maďarské banky a zároveň největšímu vlastníku nemovitostí v Maďarsku byl prokázán podíl na případu zabránění půdy přes jeho firmu Bonafarm. Společnost Bonafarm byla jedním ze zahraničních investorů, kteří učinili nabídku Zambijské rozvojové agentuře na využití území Nansanga Farm Block¹⁰⁷. Podle médií by nejméně 9000 farmářů žijících na 18 000 hektarech půdy muselo být přesídleno zambijskou vládou¹⁰⁸. Nakonec však jednání s vládou ztroskotala a společnost Bonafarm byla nucena se projektu vzdát. Jeden z uváděných důvodů tohoto selhání byl, že vůdce Vlastenecké fronty, která vyhrála volby v Zambii na podzim 2011, nepodpořil zahraniční investory. Bonafarm v současnosti připravuje velkoobjemové obchody s pozemky v Rumunsku¹⁰⁹, ale mohla by pravděpodobně znovu hledat příležitosti investovat v jižních zemích, stejně jako další z potenciálních investorů v případě Nansanga Farm Block.

Závěr a podněty pro zajištění větší koherence politik pro rozvoj

- Závazky týkající se PCD, které jsou zakotveny v maďarské strategii pro mezinárodní spolupráci, by měly být přeneseny do konkrétních kroků. To by ještě mělo být posíleno zahrnutím těchto kroků do rozvojového procesu stanoveného novou strategií.
- Tyto konkrétní kroky by měly zahrnovat vytvoření oficiálních kontrolních a implementačních mechanismů a zároveň vytvořit instituci zodpovědnou za chod těchto mechanismů. V tomto ohledu je velmi důležitá role parlamentu, poradního orgánu, který obsahuje zástupce organizací občanské společnosti a dalších zúčastněných stran.
- Po zavedení kontrolních mechanismů by se PCD měly věnovat i oficiální zprávy (např. výroční zpráva o maďarské ODA).
- Mělo by být na vládu vyvinuto dostatečné úsilí, aby se zvýšilo povědomí o PCD, a mělo by to vyústit ve větší zapojení všech zúčastněných stran, zvláště pak politiků. Zvyšování povědomí by mělo být založeno na porozumění PCD, aby mohlo být vyjasněno, že PCD není pouze o lepší koordinaci mezi vládními institucemi, jak je dnes často předkládáno.

Závěr a podněty v problematice biopaliv

- Členské státy EU by měly zastavit rozvoj biopaliv, aby se zamezilo ničení původních lesů a pastvin, zabírání půdy zahraničními investory a dalšímu porušování lidských práv. Prvním krokem je schválení 5% limitu na biopaliva z potravinových plodin, které navrhuje Evropská komise, a dále silná finanční angažovanost s cílem podporovat alternativní a obnovitelné zdroje. Další fází pak musí být postupné úplné ukončení produkce biopaliv.
- Evropská komise by měla pozastavit dotace na biopaliva a měla by vybízet členské státy, aby udělaly totéž.
- Bylo by vhodné zavést opatření, které zabrání dalšímu zabírání půdy v rozvojových zemích. Jedním z klíčových elementů může být navrhovaná směrnice o trzích finančních nástrojů (MiFiD), která má za cíl regulovat spekulace s potravinami¹¹⁰. Je rovněž nutné zabývat se i dalšími příčinami zabírání půdy.
- Členské státy a Evropská komise by měly najít alternativní způsoby, jak finančně podporovat přijatelnější obchodní a zemědělské praktiky, a tím zabezpečit stabilní zdroje příjmu pro místní obyvatelstvo.
- Bylo by vhodné vytvořit programy na budování kapacit, které by byly šity na míru konkrétním situacím v partnerských zemích; tj. řešit problém zabírání půdy tím, že bude podpořen silný předpisový rámec partnerských zemí a vyvinuta opatření pro kontrolu zabírání půdy zahraničními společnostmi.

Belgická případová studie

Belgický národní kontext týkající se PCD

Belgická rozvojová spolupráce se v současnosti zaměřuje na 18 partnerských zemí. Belgická bilaterální ZRS je soustředěna na dvě různé kategorie: země s nízkými příjmy a země se středními příjmy. V zemích se středními příjmy je spolupráce zaměřena spíše na sdílení znalostí, ale řeší také problematiku sociální ochrany, klimatu, životního prostředí a reformy daňového systému. Mezi země s nízkými příjmy, které Belgie podporuje, patří také nestabilní státy (tzv. fragile states). Belgie volí při práci s těmito státy, nacházejícími se většinou v Africe, specifický přístup¹¹¹. Belgická ZRS podporuje budování státu a míru v nestabilních zemích s nízkými příjmy, jako jsou například tyto partneři: Kongo (KDR), Burundi, Rwanda a Niger. Podporou budování státu se myslí zejména předcházení konfliktům, ale též podpora demokratického způsobu vlády, tj. občanské společnosti a institucí. Nestabilní státy mají problémy s legitimitou a je pro ně obtížné zabezpečit obyvatelstvo. Třetina všech chudých lidí žije v nestabilních zemích a podle zprávy OECD „Nestabilní státy 2013“ bude do roku 2015 v nestabilních zemích pravděpodobně žít až polovina všech chudých lidí¹¹². Belgická ZRS v těchto zemích je proto při podpoře míru, budování států a při boji s chudobou velmi důležitá.

Hlavním partnerem belgické ZRS je Konžská demokratická republika (KDR) s ročním obrátem kolem 96 milionů EUR (za rok 2012). Mezi tematické priority tohoto státu patří zemědělství a potravinová bezpečnost. Belgická ZRS má za cíl podporovat rodinné a drobné zemědělství, a tím řešit problematiku potravinové bezpečnosti v partnerských zemích, ale také podněcovat soběstačnou ekonomiku s možností důstojné práce venkovského obyvatelstva. Tyto cíle jsou zdůrazněny v novém belgickém zákoně o rozvojové spolupráci z března 2013 (čl. 3 a čl. 5)¹¹³. Cíle a strategie v oblasti zemědělství a potravinové bezpečnosti přispívají k implementaci prvního rozvojového cíle tisíciletí: odstranění extrémní chudoby a hladu.

Bilaterální rozvojová spolupráce s KDR a zemědělství

Belgický národní program pro rozvojovou spolupráci s KDR je založen na třech hlavních oblastech: zemědělství, rozvoj venkova/infrastruktury a technické a odborné vzdělání¹¹⁴. Belgická ZRS si klade za cíl zlepšit rodinné zemědělství, jak je zmíněno v belgické strategii potravinové bezpečnosti, která byla schválena v roce 2010¹¹⁵. Co se týče množství orné půdy vhodné k obdělávání, je KDR na druhém místě. Má rozmanité klimatické podmínky a početné vodní zdroje. Odhaduje se, že KDR disponuje 80 miliony hektarů orné půdy. 65 % populace závisí na rodinném

zemědělství, ale podle FAO čelí 6,3 milionu lidí v KDR krizi v oblasti potravinové bezpečnosti a získávání obživy. I když zemědělství představuje významný podíl státního hrubého domácího produktu, je KDR jednou z nejchudších zemí světa. Pokud jde o výživu obyvatelstva, má KDR mnoho výhod. V současnosti se ale řadí mezi země, které v oblasti zemědělství a zajišťování potravin strádají. Kombinace několika faktorů vedla ke konfliktům a k demografickému tlaku v některých částech země. Důvodem je však také špatná zemědělská politika za několik posledních desetiletí¹¹⁶. Zemědělství v KDR ovlivňuje vícero faktorů. Nedostatek infrastruktury, například vody, má negativní dopad na zemědělskou výrobu. Zemědělci mají omezený přístup k úvěrům, osivu, hnojivům atd. V tomto kontextu čelí zemědělci při komercializaci produktů mnoha problémům. I když jsou schopni něco vypěstovat, jedná se většinou o samozásobitelské zemědělství. Kromě toho se jednotlivé oblasti politiky (zemědělství, dříví průmysl, lesní hospodářství) překrývají. V takovéto situaci není přístup k půdě snadný, což vede k napětí a ke konfliktům. Navíc existuje duální systém přístupu k půdě: zvykový a statutární. Zvykový systém je založený spíše na ústní domluvě a někdy vede k manipulaci a konfliktům. Statutární systém je komplikovaný. V daném systému je registrace půdy drahá a zdlouhavá. Za těchto podmínek není zajištěn přístup rodinných zemědělců k půdě. Situaci také komplikuje nedostatečná infrastruktura potřebná ke komercializaci zemědělských produktů. Existují rovněž tlaky ze strany manažerů, kteří se řídí lesnickými a dřívími zákony. Propracovaná zemědělská politika včetně systému držení půdy je pro ochranu drobných zemědělců nezbytná.

Zemědělský projekt financovaný belgickou ZRS: podpora zemědělství; strukturování farmářských organizací na národní a provinční úrovni v KDR

Belgická ZRS podporuje rodinné zemědělství tím, že financuje několik projektů v KDR, včetně iniciativy AgriCongo, což je sdružení několika belgických nevládních neziskových organizací. Belgičtí členové projektu z řad NNO jsou CDI-Bwamanda, Diobass, Oxfam-Solidarité, SOS-Faim, Trias, Solidarité Socialiste, Vredeseilanden (VECO), WWF, RCN Justice et Démocratie a Broederlijk Delen. S podporou belgické rozvojové spolupráce usilují o posílení role farmářských organizací, které hrají zásadní roli v oblasti podpory dlouhodobě udržitelného zemědělství v KDR.

AgriCongo spolupracuje s Národní federací zemědělců v Kongu CONAPAC (National Federation of Agricultural Producers in Congo) a dalšími farmářskými organizacemi převážně formou workshopů. Workshopy jsou organizovány v pěti provinciích: Bas-Congo, Bandundu, Equateur, Severní a Jižní Kivu; v letech 2012–2013 se tyto workshopy zaměřovaly na 4 tematické okruhy: zemědělské právo, bezpečnost vlastnictví, infrastruktura venkova a financování zemědělských aktivit.

Na jednu stranu je cílem workshopů organizace AgriCongo díky sdílení informací pomáhat místním farmářům orientovat se v dané problematice, na straně druhé pomůžou workshopy sestavit agendu, jejímž cílem bude zlepšit situaci konžských farmářů, zajistit jim vlastnictví půdy, zlepšit infrastrukturu venkova a přístup k financím. Cílem workshopů je vytvořit plán potřebných kroků na úrovni provincií. V rámci každého tematického okruhu byl odsouhlasen plán postupu na národní úrovni¹¹⁷.

Zatím bylo provedeno šest hlavních opatření: začlenění farmářů do několika národních komisí, které souvisejí se zemědělstvím a vlastnictvím; snaha zastavit vyvlastnění pěstitelů v Kinshase; údržba cest potřebných pro farmářskou činnost; správa půdy tradičními náčelníky; snaha zmírnit nepříjemnosti související s administrativou a policií; začlenění farmářských organizací do provinční zemědělské politiky.

Nekoherentní rozhodnutí

Za účelem řešení problematiky nedostatku potravin byl v KDR schválen v prosinci 2011 nový zákon. Jeho hlavním cílem je podporovat a zvýšit zemědělskou produkci tak, aby byl zabezpečen dostatek potravin a rozvoj venkova¹¹⁸.

Tento zákon znepokojuje zahraniční organizace včetně belgických společností, které působí v zemědělském sektoru, protože podle ustanovení o vlastnictví mají cizinci omezený přístup k zemědělské půdě (čl. 16). Belgické firmy jsou členy Federace konžských podniků (FEC). FEC tento nový zákon kritizovala. Belgičtí právníci byli požádáni, aby posoudili ústavnost tohoto zákona. Belgický ministr zahraničí apeloval na konžského prezidenta, aby zajistil přezkoumání článku 16 a podpořil jeho soulad s politikou OHADA (Panafrická organizace pro harmonizaci obchodního práva v Africe).

Daný zákon se do běžné praxe zatím nedostal hlavně kvůli obchodním tlakům a nedostatku finančních zdrojů potřebných k jeho uvedení do praxe. Úkolem belgického ministra zahraničních věcí je podporovat sociální a ekonomický rozvoj, vládní moc a demokracii v oblasti Velkých jezer včetně KDR¹¹⁹. Měl by rovněž podporovat

mezinárodní obchod. Na ministerstvu zahraničních věcí došlo ke střetu mezi zájmem podporovat belgické obchodní záležitosti a zájmem podporovat sociální a ekonomický rozvoj KDR. Došlo k několika nesrovnalostem mezi ministerstvem zahraničních věcí a ministerstvem pro rozvojovou spolupráci.

Tím, že se ministerstvo zahraničních věcí postavilo proti konžskému zemědělskému zákonu, nejednala Belgie v souladu se závazky PCD stanovenými v novém belgickém zákoně o ZRS (čl. 8 a čl. 31); kromě toho Belgie nejednala ani v souladu se závazkem podporovat nestabilní státy a přispívat k dosažení Rozvojových cílů tisíciletí do roku 2015.

Závěr a podněty pro zajištění větší koherence politik pro rozvoj

V rámci Evropy je Belgie relativně progresivní v oblasti koherence politik pro rozvoj díky vytváření různých PCD mechanismů¹²⁰. PCD má pro Belgii vysokou relevanci díky připomínce oponentního posudku ze strany OECD z roku 2010. Kromě mechanismů PCD v novém belgickém zákoně o ZRS (čl. 8 a čl. 31) budou v roce 2014 uplatněny i další mechanismy PCD na federální úrovni. Tyto mechanismy zahrnují: meziresortní konference, poradenský orgán zástupců občanské společnosti a ministra pro ZRS, analýzu dopadu politik ne exkluzivně pro PCD, ale z hlediska různých témat, jako například životní prostředí, postavení žen a mužů ve společnosti, práva na důstojnou práci; komise fungující napříč odděleními ministerstva pro ZRS.

Tlak ze strany belgického ministra zahraničních věcí týkající se zemědělského zákona v KDR je překážkou na cestě k implementaci belgické ZRS, obzvláště pokud jde o belgickou strategii pro potravinovou bezpečnost, ale i o oblast boje s nedostatkem potravin a chudobou v KDR.

Podněty k posílení PCD na národní úrovni v Belgii

Za posledních několik let učinila Belgie mnoho kroků směrem k vybudování fungujícího mechanismu pro lepší koherenci politik pro rozvoj. Nový belgický zákon o ZRS z března 2013, který je zákonným ukotvením zmiňovaných principů, a některé mechanismy (hodnocení dopadu PCD na zákony a rozhodnutí) by mohly být užitečnými politickými nástroji. Žádný z návrhů však nebyl uveden do praxe a to vytváří dojem neuzavřené záležitosti. Proto navrhuje současně i budoucí vládě následující:

— Implementaci mechanismů PCD, a to konkrétně:

- Meziřesortní konferenci, která by přinesla propojení a rozvoj cílů v tematických oblastech, jako jsou zemědělství a konkrétní regiony. Sítit povědomí o PCD mezi ministerstvy je důležitou činností, která by mohla například pomoci přesvědčit belgické ministerstvo zahraničních věcí, aby PCD podpořilo. Je nutné implementovat mechanismy PCD také na regionální úrovni; proto by tyto snahy měly být směřovány i na regionální ministry.

- Parlamentní komise, která by se soustředila na PCD a disponovala zvláštním referentem.

- Poradenský orgán fungující pod záštitou ministra, jehož součástí by byla rovněž správa rozvoje a zástupci občanské společnosti. Tento orgán by sloužil jako platforma pro navázání dialogu mezi občanskou společností a ministrem pro rozvojovou spolupráci o problematice inkoherece politik pro rozvoj a o negativním dopadu, který mají nekoherentní rozhodnutí na občany v partnerských zemích, a zároveň by byl prostorem, kde bude možné podávat návrhy na zlepšení. Ministr pro rozvojovou spolupráci by následně měl o svých činnostech a rozhodnutích poradní orgán informovat.

— Respektování suverenity KDR. KDR potřebuje podporu poskytovatelů ZRS, aby mohla propagovat mír a skutečný demokratický stát se silnými a transparentními firmami, které slouží potřebám KDR.

Obecná zjištění a závěr

Ve většině zemí uvedených v této studii má PCD minimální politické ukotvení. I když je jasně deklarována v oficiálních rozvojových zákonech, právních aktech a tematických i jiných strategických dokumentech, často spadá pod rozvojovou spolupráci a ministerstva zahraničních věcí. To komplikuje plnění klíčového úkolu, který by měl být důležitý pro všechny členy vlády – dosažení větší soudržnosti politik. Je nutné, aby každá země uvedla principy PCD do praxe. Pokud jde o implementaci, je již ve stadiu formulace konkrétní politiky nutná efektivní koordinace. I když v některých zemích existují koordinační orgány na meziresortní úrovni (Poradní výbor v Rumunsku, Rada pro zahraniční rozvojovou spolupráci v České republice, koordinační mechanismy v Belgii) a v některých případech jsou jejich členy dokonce i představitelé občanské společnosti, rozvojovým cílům a zájmům těch nejchudších není většinou přisuzována dostatečná důležitost.

Tato studie poukazuje na více případů inkoherece politik pro rozvoj s odkazem na střety zájmů, které mohou vyplynout z národních migračních a uprchlických politik, energetických výzev, na které vlády reagují podporou masivní produkce biopaliv v rozvojových zemích, nebo dokonce z obchodních pravidel, jež mají hluboký dopad na drobné zemědělce. Právě drobní zemědělci přitom většinou představují primární cílovou skupinu rozvojové spolupráce.

Jedním z nejdůležitějších poznatků je důležitost politické vůle dělat a přizpůsobovat rozhodnutí na základě rozvojových priorit. Aby se zamezilo negativním dopadům národních strategických politik na rozvojové země,

není stanovení principů a vytváření mechanismů dostačujícím opatřením. Organizace občanské společnosti mají proto ve spolupráci se svými protějšky v rozvojových zemích plnit roli jakýchsi „strážců“ a žádat větší transparentnost a koherenci ze strany řídicích vládních orgánů.

Cílem partnerů projektu WWE je, aby tato studie byla nástrojem šíření povědomí o dané problematice a zároveň aktem podpory. Má veřejnost informovat o problémech, na které cílové skupiny a rozvojové organizace narážejí kvůli stávající nesoudržnosti evropských politik pro rozvoj. Poslední zpráva „Spotlight Report“, vydaná Evropskou konfederací CONCORD v roce 2013, zdůraznila, že „tlak ze strany občanské společnosti je obvykle klíčovým faktorem pro dosažení maximální politické angažovanosti ve prospěch PCD“¹²¹.

Hlavní zjištění a náměty pro větší míru koherence politik pro rozvoj, které v této fázi můžeme nabídnout, odkazují na tři pilíře principů PCD – politickou angažovanost a vyjádření, koordinační mechanismy a systémy analýzy kontroly a reportování. Jsou to:

- Právní reforma s cílem začlenit PCD do cílů vlády a současné zvyšování povědomí, které umožní implementaci právního rámce.
- Institucionalizované koordinační meziresortní mechanismy otevřené účasti občanské společnosti.
- Konkrétní strategie se zaměřením na prioritní politické oblasti s monitorovacími nástroji a pravidelnými zprávami. Regulace a reforma v rámci těchto politických oblastí (investice, obchod, energie aj.).
- Informování veřejnosti a veřejná debata, které je nutné zajistit alespoň parlamentní kontrolou.
- Studie dopadu a výzkum prováděný komunitami, které jsou danou situací zasaženy, a jejich organizacemi.

Poznámky pod čarou

- ¹ CONCORD (2013): Overview of PCD systems in some EU Member States in The real life impact of EU policies on the poor, Spotlight on Policy Coherence for Development.

Estonská případová studie

- ² Ilustrativní fotografie k případové studii jsou k nahlédnutí na: <http://www.pagulasabi.ee/galerii/nii-elavad-varjupaigataotlejad-eestis>, <http://www.pagulasabi.ee/galerii/pagulaspaev-2012>.
- ³ Plán rozvoje Estonské spolupráce a humanitární pomoci 2006–2010.
- ⁴ Více na http://www.vm.ee/?q=en/human_rights.
- ⁵ Veškeré statistiky týkající se žádostí o azyl byly získány od estonské policie a rady pohraniční stráže. Údaje k 31. prosinci 2013.
- ⁶ Saharov, J., Säär, A. (2012): „Situation of refugees and asylum seekers“ in Human Rights in Estonia 2012.

Rumunská případová studie

- ⁷ Seznam prioritních zemí Rumunska: <http://www.aod.ro/state-prioritare.html>.
- ⁸ Ministerstvo zahraničí Rumunska (2009): The National Strategy on International Development Cooperation Policy.
- ⁹ Ministerstvo zahraničí Rumunska (2013): National Report on the Official Development Assistance Provided by Romania in 2012.
- ¹⁰ CONCORD (2013): Spotlight Report 2013.
- ¹¹ CONCORD (2013): „Overview of PCD Systems in Some EU Member States“ in Spotlight Report 2013.
- ¹² Ministerstvo zahraničí Rumunska (2009): The National Strategy on International Development Cooperation Policy.
- ¹³ Ministerstvo zahraničí Rumunska (2013): National Report regarding Romania's Official Development Assistance in 2012.
- ¹⁴ OECD (2013): DAC List of ODA Recipients Effective for reporting on 2012 and 2013 flows.
- ¹⁵ Ministerstvo zahraničí Rumunska (2013): National Report on the Official Development Assistance Provided by Romania in 2012.
- ¹⁶ Vláda Rumunska (1993): Usnesení č. 288/1993, čl. 2.
- ¹⁷ Ministerstvo zahraničí Rumunska (2013): Scholarships awarded by the Romanian state to foreign citizens through the MFA.
- ¹⁸ CRPE (2013): Long Term Perspectives for Scholarship Students coming from the Republic of Moldova.
- ¹⁹ CRPE (2013): Long Term Perspectives for Scholarship Students coming from the Republic of Moldova.
- ²⁰ MEDIAFAX (2012): Tunisian students – the most numerous in Romanian Universities: Which are the most popular degrees pursued?
- ²¹ Vláda Rumunska (2009): Usnesení č. 22/2009.
- ²² Univerzita medicíny a farmacie „GRIGORE T. POPA“ IAȘI (2013): Admission at residency for foreign citizens 2013–2014.
- ²³ Vláda Rumunska (2002): Usnesení č. 194/2002.
- ²⁴ Vláda Rumunska (2007): Usnesení č. 56/2007.
- ²⁵ Mezikulturní ústav v Timisoaře (2013): Legal modification proposal regarding the reduction of residency internship taxes for foreign citizens.
- ²⁶ Parlament Rumunska (2011): Zákon č. 157/2011.
- ²⁷ Immigrants Integration Barometer 2013 (2013): Research and Documentation Centre on Immigrants' Integration.
- ²⁸ Immigrants Integration Barometer 2013 (2013): Research and Documentation Centre on Immigrants' Integration.
- ²⁹ Mezikulturní ústav v Timisoaře (2011): Migrant in Romania Review.
- ³⁰ Mezikulturní ústav v Timisoaře (2011): Migrant in Romania Review.

Slovenská případová studie

- ³¹ Vláda Slovenské republiky (2007): Zákon č. 617/2007 Sb., o oficiální rozvojové pomoci.
- ³² Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky (2013): Strategie SR pro rozvojovou spolupráci s Keňskou republikou na roky 2014–2018.
- ³³ Ambasáda Slovenské republiky v Keni (2014): Ekonomická situace Keňské republiky.
- ³⁴ OECD DAC (2013): Aid Statistics, Recipient Aid at a glance.
- ³⁵ Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky (2013): Strategie SR pro rozvojovou spolupráci s Keňskou republikou na roky 2014–2018.
- ³⁶ Evropská komise, Generální ředitelství pro obchod (2006): European Union, Trade in goods with Kenya.
- ³⁷ Ambasáda Slovenské republiky v Keni (2014): Ekonomická situace Keňské republiky.
- ³⁸ Silný, J. (2011): Není růže bez trní, Rozvojovka.
- ³⁹ Marek, J. (2011): Pravá cena kytice růží, Rozvojovka.
- ⁴⁰ UN Water, Statistics (2012): Graphs & Maps: Drinking Water, Sanitation & Hygiene.
- ⁴¹ Fairtrade Foundation (2008): Finlay Flowers, Oserian and Ravine Roses.
- ⁴² Evropský parlament (2009): Directive 2009/28/EC of the European Parliament and the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources.
- ⁴³ Euractiv (2013): EU governments fail to agree limits on food-based biofuels.
- ⁴⁴ Action Aid (2011): New study reveals biofuels carbon con.
- ⁴⁵ FAO/IFAD (2010): Jatropha: A smallholder bioenergy crop.
- ⁴⁶ Ngotho, A. (2012): Kenya: Researchers Break Jatropha Myth.
- ⁴⁷ Iiyama, M. (2013): Productivity of Jatropha curcas under smallholder farm conditions in Kenya.
- ⁴⁸ Pearce, F. (2013): Jatropha: it boomed, it busted, and now it's back.
- ⁴⁹ CONCORD (2013): Spotlight Report on EU Policy Coherence for Development: The Real Life Impact of EU Policies on the Poor.
- ⁵⁰ OECD DAC (2011): DAC Special Review of the Slovak Republic.

Česká případová studie

- ⁵¹ OECD DAC (2007): DAC Special Review of the Czech Republic.
- ⁵² V rámci systému však existuje několik trvalých výjimek – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR má výjimku v oblasti vládních stipendií pro studenty z rozvojových zemí, Ministerstvo zdravotnictví v oblasti zdravotní péče o zahraniční studenty a Ministerstvo vnitra v otázkách migrace a bezpečnosti.
- ⁵³ MZV (2010): Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci.
- ⁵⁴ MZV (2010): Koncepce ZRS ČR 2010–2017.
- ⁵⁵ MZV (2013): Zpráva o zahraniční rozvojové spolupráci ČR 2012.
- ⁵⁶ MZV (2013): Zpráva o zahraniční rozvojové spolupráci ČR 2012.
- ⁵⁷ EEAS (2013): EU-Ethiopia Co-operation.
- ⁵⁸ US government Global Hunger and Food Security Initiative (2013): Ethiopia.
- ⁵⁹ IFPRI (2011): Crop Production in Ethiopia: Regional Patterns and Trends.
- ⁶⁰ EUROPEAID (2012): Country Strategy Paper for Ethiopia (2008–2013).
- ⁶¹ ECHO (2013): Ethiopia Factsheet.
- ⁶² Rural Poverty Portal (2011): Rural Poverty in Ethiopia.
- ⁶³ EUROPEAID (2012): Country Strategy Paper for Ethiopia (2008–2013); Rural Poverty Portal (2011): Rural Poverty in Ethiopia; Ministerstvo zemědělství a rozvoje venkova Etiopie (2010): Ethiopia's Agricultural Sector Policy and Investment Framework (PIF) 2010–2020.
- ⁶⁴ Rural Poverty Portal (2011): Rural Poverty in Ethiopia.
- ⁶⁵ McClung, M. (2012): Brief: Making Land Rental Markets Work for Ethiopia's Rural Poor.
- ⁶⁶ Etiopská federativní demokratická republika (1995): Ústava Etiopské federativní demokratické republiky z 21. srpna 1995.
- ⁶⁷ Etiopská federativní demokratická republika (1995): Ústava Etiopské federativní demokratické republiky z 21. srpna 1995.
- ⁶⁸ Rural Poverty Portal (2011): Rural Poverty in Ethiopia.
- ⁶⁹ Informace o projektu jsou založeny na návrhu projektu „Podpora rozvoje zemědělského poradenství v Etiopii“ české nevládní rozvojové organizace Člověk v tísni.

- ⁷⁰ Jedná se o strategický dokument rozvoje Etiopie, který stanovuje pětiletý rámec pro dosažení Rozvojových cílů tisíciletí. Byl formulován na základě rozsáhlých konzultací s občany, soukromým sektorem a občanskou společností. Měl by tedy představovat celkový a holistický přístup k rozvoji. Glopolis (2010): Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development.
- ⁷¹ Glopolis (2010): Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development.
- ⁷² Etiopská federativní demokratická republika (2011): Poverty Reduction Strategy Paper: Growth and Transformation Plan 2010/11–2014/15.
- ⁷³ Etiopská federativní demokratická republika (2011): Poverty Reduction Strategy Paper: Growth and Transformation Plan 2010/11–2014/15.
- ⁷⁴ Glopolis (2010): Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development.
- ⁷⁵ Anseeuw, W. et al. (2012): Land Rights and the Rush for Land: Findings of the Global Commercial Pressures on Land Research Project, International Land Coalition.
- ⁷⁶ ILC (2012): Land Matrix.
- ⁷⁷ World Resources Institute (2012): Large-Scale Acquisitions of Land in Ethiopia.
- ⁷⁸ Glopolis (2010): Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development.
- ⁷⁹ Rahmato, D. (2011): Land to the Investors: Large-Scale Land Transfers in Ethiopia. Land Governance for Equitable and Sustainable Development.
- ⁸⁰ World Resources Institute (2012): Large-Scale Acquisitions of Land in Ethiopia.
- ⁸¹ Glopolis (2010): Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development.
- ⁸² Glopolis (2010): Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development.
- ⁸³ Friends of the Earth (2010): Africa: up for grabs. The scale and impact of land grabbing for agrofuels.
- ⁸⁴ Glopolis (2010): Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development.
- ⁸⁵ Cílem směrnice je, aby do roku 2020 představovala energie získaná z obnovitelných zdrojů 20% podíl na celkové spotřebě energie ve státech EU. V dopravě má přitom podíl energie z obnovitelných zdrojů dosáhnout 10 %. Evropská komise (2009): Directive 2009/28/EC of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC.
- ⁸⁶ Euroactiv (2013): EU governments fail to agree limits on food-based biofuels; European Voice (2013): Biofuel proposal to be watered down.

Slovinská případová studie

- ⁸⁷ OECD DAC (2012): Special review of Slovenia.
- ⁸⁸ Ministerstvo zahraničí Slovinska (2006): Mezinárodní zákon o rozvojové spolupráci.
- ⁸⁹ Ministerstvo zahraničí Slovinska (2006): Mezinárodní zákon o rozvojové spolupráci.
- ⁹⁰ Ministerstvo práce, rodiny, sociálních věcí a rovných příležitostí (2010): Strategie ekonomické migrace pro období 2010–2020.
- ⁹¹ Uradni list (2012): Dohoda mezi vládou Slovinské republiky a Radou ministrů Bosny a Hercegoviny o zaměstnání občanů této země na území Slovinské republiky.
- ⁹² Ministerstvo zahraničí Slovinska (2013): Zpráva o rozvojové spolupráci Slovinska v roce 2012.
- ⁹³ CoMiDe – Initiative for Migration and Development (2012): Report/Slovenia.

Maďarská případová studie

- ⁹⁴ Leiszen, M. (2013) Hungary: Introduction to Hungarian International Development in: Developing Open, Rule-based, Predictable, Non-discriminatory Trade Relations with Priority ODA recipients.
- ⁹⁵ Gerasimchuk, I., Koh, P., Y. (2013): The EU Biofuel Policy and Palm Oil: Cutting subsidies or cutting rainforest?
- ⁹⁶ K nepřímým změnám souvisejícím s využitím půdy (ILUC) dochází, když se půda místo pěstování potravy pro lidi a hospodářská zvířata využívá k utišení hladu po biopalivech. Na pěstování potravin a krmiva pak musí být zoráno nové území, čímž se ničí důležité ekosystémy a úložiště uhlíku, jako např. lesy a rašeliniště. Je to proces, který má za následek uvolnění milionů tun emisí a urychluje klimatické změny.

- ⁹⁷ Gyulai, I. (2009): Biomassza-dilemma.
- ⁹⁸ Gerasimchuk, I., Koh, P., Y. (2013): The EU Biofuel Policy and Palm Oil: Cutting subsidies or cutting rainforest?
- ⁹⁹ Gyulai, I. (2009): Biomassza-dilemma.
- ¹⁰⁰ Hélaine, S. et al. (2013): Impacts of the EU biofuel policy on agricultural markets and land use.
- ¹⁰¹ OECD (2011): Price Volatility in Food and Agricultural Markets: Policy Responses.
- ¹⁰² Přátelě Země Evropa (2013): No end to hunger and harm caused by biofuels.
- ¹⁰³ Gyulai, I. (2009): Biomassza-dilemma.
- ¹⁰⁴ Přátelě Země Evropa (2010): Africa: up for grabs.
- ¹⁰⁵ Přátelě Země (2012): Land, life and justice.
- ¹⁰⁶ Fidrich, R. (2013): The Return of the White Horse: Land Grabbing in Hungary in Land concentration, land grabbing and people's struggles in Europe.
- ¹⁰⁷ Simpewe, N. (2011): Foreign investors dominate bids for Nansanga Bloc, The Post Zambia Online.
- ¹⁰⁸ Lusaka Times (2012): ZDA to conclude negotiations with the winner of the tender to develop Nansanga farm block.
- ¹⁰⁹ Ambrus, A. (2012): Távol Afrikától, NOL.
- ¹¹⁰ Přátelě Země Evropa (2013): Curbs on food speculation victim of corporate greed.

Belgická případová studie

- ¹¹¹ La coopération belge au développement (2013): Note stratégique pour les situations de fragilité.
- ¹¹² OECD (2012): Fragile States 2013, Resource and flow and trends in a shifting world.
- ¹¹³ Moniteur Belge, (2013): Loi relative à la Coopération au Développement.
- ¹¹⁴ Belgian Technical Cooperation (2010): DR Congo.
- ¹¹⁵ La Direction générale Coopération au développement et Aide humanitaire (2010): Note stratégique pour le secteur de l'agriculture et de la sécurité alimentaire.
- ¹¹⁶ IRIN (2012): DRC: Untapped potential – some data; AgriCongo (2012): Dopis ministrovi zahraničních věcí Didieru Reyndersovi.
- ¹¹⁷ AgriCongo (2012): Synthèse Projet Synergie et Complémentarité en République Démocratique du Congo.
- ¹¹⁸ Chambre des représentants de Belgique (2011): Note de politique générale, Affaires étrangères, Commerce extérieur et Affaires européennes.
- ¹¹⁹ CONCORD (2013): Spotlight on EU policy coherence for development.
- ¹²⁰ CONCORD (2013): Overview of PCD systems in some EU Member States in The real life impact of EU policies on the poor, Spotlight on Policy Coherence for Development.
- ¹²¹ CONCORD (2013): Overview of PCD systems in some EU Member States in The real life impact of EU policies on the poor, Spotlight on Policy Coherence for Development.

Použitá literatura

Estonská případová studie

- Plán rozvoje Estonské spolupráce a humanitární pomoci 2006–2010. Dostupné online: http://web-static.vm.ee/static/failid/344/Development_plan_2006-2010.pdf.
- Saharov, J., Säär, A. (2012): „Situation of refugees and asylum seekers“ in Human Rights in Estonia 2012. Dostupné online: <http://humanrights.ee/en/annual-human-rights-report/5030-2/situation-of-refugees-and-asylum-seekers>.

Rumunská případová studie

- CONCORD (2013): „Overview of PCD Systems in Some EU Member States“ in Spotlight Report 2013. Dostupné online: <http://www.concordeurope.org/259-spotlight-on-eu-policy-coherence-for-development>.
- CONCORD (2013): AidWatch 2013: The Unique Role of European Aid: The fight against Global Poverty. Dostupné online: <http://www.concordeurope.org/275-2013-aidwatch-report>.
- Immigrants Integration Barometer 2013 (2013): Research and Documentation Centre on Immigrants' Integration. Dostupné online: http://www.soros.ro/sites/default/files/en_126_IIB%202013_5%2007%2013_BF.pdf.
- Mezikulturní ústav v Timisoaře (2011): Migrant in Romania Review. Dostupné online: <http://www.migrant.ro/file/pagesleft/migrant%20in%20romania%20nr%2011.pdf>.
- Mezikulturní ústav v Timisoaře (2013): Legal modification proposal regarding the reduction of residency internship taxes for foreign citizens. Dostupné online: http://www.migrant.ro/file/pagesleft/407propunereplafaoanetaxe_final.pdf.
- MEDIAFAX (2012): Tunisian students – the most numerous in Romanian Universities: Which are the most popular degrees pursued? Dostupné online: <http://www.mediafax.ro/social/studentii-tunisieni-cei-mai-numerosi-in-universtitile-din-romania-care-sunt-cele-mai-cautate-specializari-10133007>.
- OECD (2013): DAC List of ODA Recipients Effective for reporting on 2012 and 2013 flows. Dostupné online: <http://www.oecd.org/dac/stats/DAC%20List%20used%20for%202012%20and%202013%20flows.pdf>.
- OECD (2011): Guidelines for Reporting. Dostupné online: <http://www.oecd.org/dac/stats/39186046.pdf>.
- CRPE (2013): Long Term Perspectives for Scholarship Students coming from the Republic of Moldova. Dostupné online: <http://www.crpe.ro/wp-content/uploads/2013/12/Policy-Memo-50-CRPE.pdf>.
- Ministerstvo zahraničí Rumunska (2013): National Report on the Official Development Assistance Provided by Romania in 2012. Dostupné online: http://www.aod.ro/resurse/RAPORT%20ODA%202012_EN.pdf.
- Ministerstvo zahraničí Rumunska (2013): Scholarships awarded by the Romanian state to foreign citizens through the MFA. Dostupné online: <http://www.mae.ro/node/10250>.
- Ministerstvo zahraničí Rumunska (2009): The National Strategy on International Development Cooperation Policy. Dostupné online: http://www.aod.ro/resurse/strategie_pcd_forma_finala-eng.pdf.
- Parlament Rumunska (2011): Zákon č. 157/2011 for modifying and completing some normative acts on the regime for foreigners in Romania. Dostupné online: [http://ori.mai.gov.ro/api/media/userfiles/Legea%20157%202011\(1\).pdf](http://ori.mai.gov.ro/api/media/userfiles/Legea%20157%202011(1).pdf).
- Univerzita medicíny a farmacie „GRIGORE T. POPA“ IAȘI (2013): Admission at residency for foreign citizens 2013–2014. Dostupné online: <http://www.umfiasi.ro/Rezidenti/Pages/Admitererezidentiat.aspx>.

- Vláda Rumunska (2002): Usnesení č. 194/2002. Dostupné online:
http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Legislatie/ORDONANTE-DE-GUVERN/OUG194-2002_rep.pdf.
- Vláda Rumunska (2009): Usnesení č. 22/2009. Dostupné online:
[http://www.lege-online.ro/lr-ORDONANTA-22-2009-\(110933\).html](http://www.lege-online.ro/lr-ORDONANTA-22-2009-(110933).html).
- Vláda Rumunska (1993): Usnesení č. 288/1993, Art. 2. Dostupné online:
http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=33308.
- Vláda Rumunska (2007): Usnesení č. 56/2007. Dostupné online:
<http://ori.mai.gov.ro/api/media/userfilesfile/Legislatie/Legislatie%20nationala/OUG%2056%20din%202007%20privind%20incadrarea%20in%20munca%20si%20detasarea%20strainilor%20pe%20teritoriul%20Romaniei.pdf>.

Slovenská případová studie

- Action Aid (2011): New study reveals biofuels carbon con.
- Ambasáda Slovenské republiky v Keni (2014): Ekonomická situace Keňské republiky. Dostupné online:
[http://www.mzv.sk/App/WCM/ZU/nairobiu/main.nsf/vw_ByID/ID_5CE225DA95490AE3C1257C84004BA30D_SK/\\$File/Ekonomicka%20situacia%20Kena%201-2014.pdf](http://www.mzv.sk/App/WCM/ZU/nairobiu/main.nsf/vw_ByID/ID_5CE225DA95490AE3C1257C84004BA30D_SK/$File/Ekonomicka%20situacia%20Kena%201-2014.pdf).
- CONCORD (2013): Spotlight Report on EU Policy Coherence for Development: The Real Life Impact of EU Policies on the Poor. Dostupné online:
<http://www.concordeurope.org/259-spotlight-on-eu-policy-coherence-for-development>.
- Euractiv (2013): EU governments fail to agree limits on food-based biofuels.
- Evropská komise, Generální ředitelství pro obchod (2006): European Union, Trade in goods with Kenya. Dostupné online: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113407.pdf.
- Evropský parlament (2009): Directive 2009/28/EC of the European Parliament and the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources.
- Fairtrade Foundation (2008): Finlay Flowers, Oserian and Ravine Roses. Dostupné online:
http://www.fairtrade.org.uk/producers/flowers/finlay_flowers_oserian_ravine_roses_kenya.aspx.
- FAO/IFAD (2010): Jatropha: A smallholder bioenergy crop.
- Iiyama, M. (2013): Productivity of Jatropha curcas under smallholder farm conditions in Kenya. Dostupné online: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10457-012-9592-7#page-1>.
- Marek, J. (2011): Prává cena kytice růží, Rozvojovka. Dostupné online:
<http://www.rozvojovka.cz/clanky/1089-prava-cena-kytice-ruzi.htm>.
- Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky (2013): Strategie SR pro rozvojovou spolupráci s Keňskou republikou na roky 2014–2018. Dostupné online:
[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_FA2D9426BCOCAA6FC1257C01002B3921_SK/\\$File/130923_Strategia_Kena_schvalena_vedenim_final.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_FA2D9426BCOCAA6FC1257C01002B3921_SK/$File/130923_Strategia_Kena_schvalena_vedenim_final.pdf).
- Ngotho, A. (2012): Kenya: Researchers Break Jatropha Myth. Dostupné online:
<http://allafrica.com/stories/201211300144.html?page=2>.
- OECD DAC (2013): Aid Statistics, Recipient Aid at a glance. Dostupné online:
<http://www.oecd.org/dac/stats/KEN.gif>.
- OECD DAC (2011): DAC Special Review of the Slovak Republic. Dostupné online:
<http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/49512222.pdf>.
- Pearce, F. (2013): Jatropha: it boomed, it busted, and now it's back. Dostupné online:
<http://wle.cgiar.org/blogs/2013/04/10/jatropha-it-boomed-it-busted-and-now-its-back/>.
- Silný, J. (2011): Není růže bez trní, Rozvojovka. Dostupné online:
<http://www.rozvojovka.cz/clanky/996-neni-ruze-bez-trni.htm>.
- UN Water, Statistics (2012): Graphs & Maps: Drinking Water, Sanitation & Hygiene. Dostupné online:
http://www.unwater.org/statistics_san.html.
- Vláda Slovenské republiky (2007): Zákon č. 617/2007 Sb., o oficiální rozvojové pomoci.

Česká případová studie

- Anseeuw, W. et al. (2012): Land Rights and the Rush for Land: Findings of the Global Commercial Pressures on Land Research Project, International Land Coalition.
- Cotula, L. et al. (2009): Land grab or development opportunity? – Agricultural investment and international land deals in Africa. Dostupné online: http://www.ifad.org/pub/land/land_grab.pdf.
- Člověk v tísni (2013): Podpora rozvoje zemědělského poradenství v Etiopii, projektová žádost.
- Doornbosch, R., Steenblik, R. (2007): Biofuels: Is the cure worse than the disease?
- Evropská komise (2009): Directive 2009/28/EC on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC. Dostupné online: http://ec.europa.eu/energy/renewables/biofuels/biofuels_en.htm.
- EEAS (2013): EU-Ethiopia Cooperation. Dostupné online: http://eeas.europa.eu/delegations/ethiopia/documents/eu_ethiopia/17052013eu_brochure.pdf.
- ECHO (2013): Ethiopia Factsheet. Dostupné online: http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/ethiopia_en.pdf.
- Etiopská federativní demokratická republika (1995): Ústava Etiopské federativní demokratické republiky z 21. srpna 1995.
- Etiopská federativní demokratická republika (2011): Poverty Reduction Strategy Paper: Growth and Transformation Plan 2010/11–2014/15. Dostupné online: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11304.pdf>.
- Euroactiv (2013): EU governments fail to agree limits on food-based biofuels; European Voice (2013): Biofuel proposal to be watered down. Dostupné online: <http://www.euractiv.com/energy/eu-governments-fail-agree-limits-news-532316>.
- EUROPEAID (2012): Country Strategy Paper for Ethiopia (2008-2013). Dostupné online: http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/scanned_et_csp10_en.pdf.
- Glopolis (2010): Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development. Dostupné online: <http://glopolis.org/en/articles/ethiopias-food-insecurity-eu-policies-food-flaws-climate-change-and-land-grabs>.
- IFPRI (2011): Crop Production in Ethiopia: Regional Patterns and Trends. Dostupné online: <http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/esspwp16.pdf>.
- ILC (2012): Land Matrix. Dostupné online: <http://www.landmatrix.org>.
- McClung, M. (2012): Brief: Making Land Rental Markets Work for Ethiopia's Rural Poor. Dostupné online: <http://www.focusonland.com/foia/en/countries/brief-making-land-rental-markets-work-for-ethiopias-rural-poor>.
- MZV (2010): Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci. Dostupné online: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/zakon_o_zahranicni_razvojove_spolupraci.html.
- MZV (2013): Zpráva o zahraniční rozvojové spolupráci ČR 2012.
- Ministerstvo zemědělství a rozvoje venkova Etiopie (2010): Ethiopia's Agricultural Sector Policy and Investment Framework (PIF) 2010–2020. Dostupné online: <http://www.caadp.net/pdf/Ethiopia%20Post-Compact%20Investment%20Plan.pdf>.
- OECD DAC (2007): DAC Special Review of the Czech Republic. Dostupné online: <http://www.oecd.org/czech/45367897.pdf>.
- Přátelé Země Evropa (2010): Africa: up for grabs. Dostupné online: http://www.foei.org/en/resources/publications/pdfs/2010/africa-up-for-grabs/at_download/file.
- Rahmato, D. (2011): Land to the Investors: Large-Scale Land Transfers in Ethiopia. Land Governance for Equitable and Sustainable Development.
- Rural Poverty Portal (2011): Rural Poverty in Ethiopia. Dostupné online: <http://www.ruralpovertyportal.org/country/home/tags/ethiopia>.

- The Observatory: of Economic Complexity (2013): Ethiopia. Dostupné online: <http://atlas.media.mit.edu/country/eth>.
- UNDP (2013): International Human Development Indicators, Ethiopia. Dostupné online: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/ETH>.
- US government Global Hunger and Food Security Initiative (2013): Ethiopia. Dostupné online: <http://www.feedthefuture.gov/country/ethiopia>.
- World Resources Institute (2012): Large-Scale Acquisitions of Land in Ethiopia. Dostupné online: http://www.globalprotectioncluster.org/_assets/files/field_protection_clusters/Etiophia/files/HLP%20AoR/Ethiopia_Large_Scale_Land_Acquisitions_2012_EN.pdf.

Slovinská případová studie

- CoMiDe – Initiative for Migration and Development (2012): Report/Slovenia. Dostupné online: http://www.mirovni-institut.si/data/tinymce/Projekti/comide_lana/pdf/Consistency%20of%20M&D%20in%20Slovenia.pdf.
- Ministerstvo zahraničí Slovinska (2006): Mezinárodní zákon o rozvojové spolupráci. Dostupné online: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/ZAKON_MRS_eng.pdf.
- Ministerstvo zahraničí Slovinska (2008): Usnesení o mezinárodní rozvojové spolupráci Slovinska pro období do r. 2015. Dostupné online: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/Resolucija_MRS_eng.pdf.
- Ministerstvo práce, rodiny, sociálních věcí a rovných příležitostí (2010): Strategie ekonomické migrace pro období 2010–2020. Dostupné online: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenty__pdf/Strategija_ekonomskih_migracij-2010-2020.pdf.
- Ministerstvo zahraničí Slovinska (2013): Zpráva o rozvojové spolupráci Slovinska v roce 2012. Dostupné online: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/Porocilo_2012.pdf.
- OECD DAC (2012): Special review of Slovenia. Dostupné online: <http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/50110911.pdf>.
- Uradni list (2012): Dohoda mezi vládou Slovinské republiky a Radou ministrů Bosny a Hercegoviny o zaměstnání občanů této země na území Slovinské republiky. Dostupné online: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=110715#!/Zakon-o-ratifikaciji-Sporazuma-med-Vlado-Republike-Slovenije-in-Svetom-ministrov-Bosne-in-Hercegovine-o-zaposlovanju-drzavljanov-Bosne-in-Hercegovine-v-Republiki-Sloveniji-in-Protokola-o-izvajanju-Sporazuma-med-Vlado-Republike-Slovenije-in-Svetom-ministrov-Bosne-in-Hercegovine-o-zaposlovanju-drzavljanov-Bosne-in-Hercegovine-v-Republiki-Sloveniji-%28BBHZD%29>.

Maďarská případová studie

- Ambrus, A. (2012): Távol Afrikától, NOL. Dostupné online: http://nol.hu/gazdasag/20121103-tavol_afrikatol.
- Fidrich, R. (2013): „The Return of the White Horse: Land Grabbing in Hungary” in Land concentration, land grabbing and people’s struggles in Europe. Dostupné online: http://www.tni.org/sites/www.tni.org/files/download/land_in_europe-jun2013.pdf.
- Földszerezés a Világbank pénzén. Dostupné online: http://mtvsz.blog.hu/2012/04/23/foldszerzes_a_vilagbank_penzen.
- Friends of the Earth International (2012): Land, life and justice. Dostupné online: http://www.foei.org/en/resources/publications/pdfs/2012/land-life-justice/at_download/file.
- Gerasimchuk, I., Koh, P., Y. (2013): The EU Biofuel Policy and Palm Oil: Cutting subsidies or cutting rainforest? Dostupné online: http://www.foeeurope.org/sites/default/files/press_releases/iisd_eu_biofuel_policy_palm_oil_september2013.pdf.
- Gyulai, I. (2009): Biomassza-dilemma. Dostupné online: http://www.mtvsh.hu/dynamic/biomassza_dilemma_2010.pdf.

- H elaine, S. et al. (2013): Impacts of the EU biofuel policy on agricultural markets and land use. Dostupné online: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC83936.pdf>.
- Lusaka Times (2012): ZDA to conclude negotiations with the winner of the tender to develop Nansanga farm block. Dostupné online: <http://www.lusakatimes.com/2012/01/08/zda-conclude-negotiations-winner-tender-develop-nansanga-farm-block>.
- OECD (2011): Price Volatility in Food and Agricultural Markets: Policy Responses. Dostupné online: www.oecd.org/tad/agricultural-trade/48152638.pdf.
- P řatel el Zem e Evropa (2010): Africa: up for grabs. Dostupné online: http://foeeurope.org/agrofuels/FoEE_Africa_up_for_grabs_2010.pdf.
- P řatel el Zem e Evropa (2013): No end to hunger and harm caused by biofuels. Dostupné online: <http://foeeurope.org/no-end-hunger-harm-biofuels-121213>.
- Simpelwe, N. (2011): Foreign investors dominate bids for Nansanga Bloc, The Post Zambia Online. Dostupné online: http://www.postzambia.com/post-read_article.php?articleId=18424.

Belgická p řipadov a studie

- AgriCongo (2012): Dopis ministru zahrani n ch v c  Didieru Reyndersovi. Dostupné online: http://www.triasngo.be/fileadmin/MEDIA/Nieuws/Lettre_AgriCongo_sept_2012_VDDR.pdf.
- AgriCongo (2012): Synth ese Projet Synergie et Compl ementarit e en République D emocratique du Congo. Dostupné online: http://www.sosfaim.be/pdf/actualite/Synthese_synergie_18042012.pdf.
- Belgian Technical Cooperation (2010): DR Congo. Dostupné online: <http://www.btcctb.org/en/countries/dr-congo>.
- CONCORD (2013): Spotlight on EU policy coherence for development. Dostupné online: <http://www.concordeurope.org/259-spotlight-on-eu-policy-coherence-for-development>.
- CONCORD (2013): Overview of PCD systems in some EU Member States in The real life impact of EU policies on the poor, Spotlight on Policy Coherence for Development.
- Chambre des repr esentats de Belgique (2011): Note de politique générale, Affaires  trang eres, Commerce extérieur et Affaires européennes. Dostupné online: http://www.didierreynders.be/wp-content/uploads/2012/01/Note_de_politique_g%C3%A9n%C3%A9rale_Didier_Reynders.pdf.
- IRIN (2012): DRC: Untapped potential – some data. Dostupné online: <http://www.irinnews.org/report/94893/drc-untapped-potential-some-data> (cit. 28. řijna 2013).
- La coopération belge au développement (2013): Note stratégique pour les situations de fragilité. Dostupné online: http://diplomatie.belgium.be/fr/binaries/note_strategique_situations_de_fragilite_tcm313-223149.pdf.
- La Direction générale Coopération au développement et Aide humanitaire (2010): Note stratégique pour le secteur de l'agriculture et de la sécurité alimentaire. Dostupné online: http://diplomatie.belgium.be/fr/binaries/note_strategique_agriculture_securite_alimentaire_tcm313-126256.pdf.
- Moniteur Belge, (2013): Loi relative   la Coopération au Développement. Dostupné online: http://diplomatie.belgium.be/fr/binaries/loi_cooperation_au_developpement_19_mars_2013_tcm313-221450.pdf.
- OECD (2012): Fragile States 2013, Resource and flow and trends in a shifting world. Dostupné online: <http://www.oecd.org/dac/incaf/FragileStates2013.pdf>.

Belgie / CNCD-11.11.11

Centre National de Coopération au développement
Quai du Commerce 9
1000 Brusel -- Belgie
T: +32 2 250 12 50
F: +32 2 250 12 63
www.cncd.be

Česká republika / FoRS

České fórum pro rozvojovou spolupráci
Czech Forum for Development Cooperation
Vladislavova 12
110 00 Praha -- Česká republika
T/F: +420 222 522 480
www.fors.cz

Estonsko / AKÜ

Arengukoostöö Ümarlaud
Estonian Roundtable for Development Cooperation
Suur-Karja 23, Tallinn 10148 -- Estonsko
T: +372 627 0191
www.terveilm.ee

Evropa / Eurodad

European Network on Debt and Development
Rue d'Edimbourg 18-26,
Brusel 1050 -- Belgie
T: +32 2 894 46 40
F: +32 2 791 98 09
www.eurodad.org

Maďarsko / HAND

Hungarian Association of NGOs
for Development and Humanitarian Aid
Budapešť 1088 Szentkirályi u. 6. Fsz. 3. -- Maďarsko
T: +36 70 397 7647
www.hand.org.hu

Polsko / Grupa Zagranica

Noakowskiego 10/6a,
00-666 Varšava -- Polsko
T: +48 22 299 01 05
F: +48 22 207 25 60
www.zagranica.org.pl

Rumunsko / FOND

The Romanian NGDO Platform
Calea 13 Septembrie, No. 85, Bl. 77C
Ap. 74, Sector 5, 050713
Bukurešť -- Rumunsko
T: +407 34 325 662
F: +402 1 310 33 86
www.fondromania.org

Slovensko / MVRO

Slovak NGDO Platform
Miletičova 7
821 08 Bratislava -- Slovensko
T: +421 2 20 44 52 55
www.mvro.sk

Slovinsko / SLOGA

Slovenian Global Action
Povšetova 37
1000 Lublaň -- Slovinsko
T: +386 1 434 44 02
www.sloga-platform.org

Tato publikace byla vydána díky podpoře Evropské unie a Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Obsah této publikace je odpovědností autorů a nemusí vyjadřovat stanovisko Evropské unie či Ministerstva zahraničních věcí České republiky ani nezakládá odpovědnost z jejich strany.